

Ehl-i Beyt'in Fazileti

Takiyüddin Ahmet b. Ali b. el-MAKRİZÎ/Çev. M. Mahfuz SÖYLEMEZ
Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi

Sunuş

Takiyüddin Ahmed b. Ali b. Abdulkadir el-Makrizî, 776/1346 yılında Kahire'de doğmuştur. Baba vatanı olan Baalbek'in Makriza mahallesine nispetle Makrizî olarak şöhret kazanmıştır. Hocaları arasında meşhur tarihçi İbn Haldun'un da yer aldığı Makrizî iyi bir eğitim görmüştür.¹ Tarihe ilgisini de büyük ölçüde İbn Haldun'a borçludur. Uzun yıllar Memlûklü devletinin memurluğunda bulunmuş olan Makrizî, Divanu'l-İnşa katipliği, kadılık, imamlık, çeşitli medreselerde müderrislik, Kahire'nin hisbe teşkilatının yönetimi, Şam Kalanisiya ve Nûr Hastanesi müteveli heyeti üyeliği gibi çok çeşitli ve farklı görevler üstlenmiştir.² 1442 yılının Ramazan ayında vefat eden ve Kahire'ye defnedilen Makrizî tarih alanının en velut müelliflerden biri olarak tanınmaktadır. Yazdığı eserlerin sayısı -irili-ufaklı-200'ü aşmaktadır.³ Birkaç istisnası hâriç, eserlerinin tamamı tarih ile ilgilidir.

Makrizî, Haşimoğullarına muhabbeti ile tanınan bir tarihçidir. Hatta bu aileye o derece yakındır ki başta Sehavî olmak üzere bir çok müellif onu Şûî

1. Muhammed Mustafa Ziyâde, "Tarihu Hayati'l-Makrizî", *Dirâsât anî'l-Makrizî*, Kahire 1971, 14.
2. Ziyâde, 16-17; Huseyin Munis, *en-Nizâ ve't-tehâsûm fi mâ beyne Benî Ümeyye ve Benî Haşim'in* tahkikine yazdığı mukaddime, 14-16 (Kahire 1984).
3. İbnu'l-İmâd el-Hambelî, *Şezerâtu'z-Zeheb*, (I-VII) Beyrut, trs., VII, 255; H. Munis, 14.

olarak görmüştür.⁴ Şia ile düşünsel anlamda yakınlığını gösteren birkaç çalışması olmasına rağmen bunlar arasında en dikkat çekenini çevirisini sunmuş olduğumuz *Fazlu Ehl-i Beyt* adlı risalesidir. Bu risale Muhammed Ahmed Aşûr tarafından tahkik edilerek neşredilmiştir (Beirut, 1972). Biz de çeviriyi yaparken bu tahkikli baskıyı esas aldık.

Tercüme ettiğimiz bu risale beş âyet çerçevesinde Ehl-i Beyt ifadesiyle kimlerin kastedildiğini ve konularının ne olduğunu açıklamak amacıyla telif edilmiştir. Risale ilk olarak "*Ey Ehl-i beyt Allah sizden ricsi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*"⁵ âyet-i kerimesi ile başlamaktadır. Müellif önce Ehl-i beyt'in kimler olduğunu ele almakta ve başta Taberî olmak üzere bir çok müfessirin görüşlerine yer vererek, âyetin bağlamını dikkate almaksızın, Hz. Peygamber'in soyunun tamamının bu âyetin kapsamına dâhil olduğunu iddia etmektedir. Risâlenin sonunda yer alan bazı kişisel rüyalar ile de -rüyaların tarih kaynağı olması asla söz konusu olamaz- bu görüşünü desteklemeye çalışmaktadır. Ehl-i Beyt ifadesinin anlamı ve kapsamını Resulullah'ın tüm soyunu içine alacak şekilde genişlettikten sonra bunların manevî konumuna geçen müellif, âyette geçen rics kavramının "pislik", "günah" ve "şirk" gibi anlamlara geldiğini, bunların da Ehl-i Beyt'ten giderildiğini, söyleyerek manevî konularını ortaya koymaktadır.

Makrizî'nin risalede delil olarak kullandığı ikinci âyet, Tûr Suresi'nin 21. âyet-i kerimesidir. Ehl-i Beyt'in neden masum olduğu sorusuna cevap vermeye çalışan yazar "*İnanan, soyları da inançta kendilerine uyan kimselere soylarını da katarız. Onların amellerinden de bir şey eksiltmeyiz. Herkes kazancına bağlıdır.*" âyetine dayanarak Hz. Peygamber'in soyunun da onun derecesine yükseltildiği ve bundan dolayı da Ehl-i Beyt'in masum oldukları kanaatine varmaktadır. Delil olarak zikrettiği bir diğer âyet ise Kehf suresinde ve bağlam olarak Hz. Musa ile Hızır kıssasında yer alan şu ayettir: "*Duvar ise, şehirden iki yetim erkek çocuğa ait idi. Duvarın altında onların bir hazinesi vardı. Babaları da iyi bir kimse (salih) idi. Rabbleri onların ergenlik çağlarına ulaşmasını ve Rabblerinden bir rahmet olarak hazinelerini çıkarmalarını istedi.*" Ehl-i Beyt konusundaki düşüncelerini bu âyette zikredilenlere kıyas yaparak Hz. Muhammed'in Allah'ın elçisi olmasından dolayı soyuna da faydasının dokunduğunu belirtmekte, bu nedenle onun neslinin günahlardan, pisliklerden korunmaya öncelikle lâyük olduğunu iddia etmektedir.

4. Konu ile ilgili geniş bilgi için bkz. İrfan Aycan-M. Mahfuz Söylemez, *İdeolojik Tarih Okumaları*, Ankara 1998, 127-136.

5. Ahzap, 33.

Makrizî daha sonra "...girecekleri Adn cennetleri vardır; babalarının, eşlerinin ve çocuklarının iyi olanları (salih) da oraya girerler." (Ra'd 23) âyetini delil olarak kullanmaktadır. Hz. Peygamber'in soyundan gelen Ehl-i Beyt'in de günahkâr dahi olsalar ataları olan Hz. Peygamber'in yüzü suyu hürmetine onunla beraber cennete gireceklerini söylemektedir.

Sonuç olarak bu risale gayet açık ve net bir şekilde Makrizî'nin Şia'ya paralel kanaatlere sahip olduğunu, Ehl-i Beyt'in kimliği, masumiyeti ve maneî konumu konusunda onlarla aynı düşünceyi paylaştığını göstermektedir. İslâm tarihinin önemli kaynaklarından biri olan yazarın, durduğu yerin bilinmesi, tarihe dair eserlerinin içerdiği bilgilerin kaynak olarak kullanımında hayatî öneme sahiptir. Dolayısıyla bu risalenin de açıkça belirlediği gibi Makrizî Ehl-i Beyt merkezli haberlerde taraf tutmaktadır. Erken dönem İslâm tarihi ile ilgili yapılacak olan değerlendirmelerde referans olarak kullanılması tarihî hadiselerin aslına en uygun şekilde tespitini imkânsız kılacaktır.

Ehl-i Beyt'in Fazileti

Gerçek hamd Allah'a; salat, kulu ve Resulu olan Muhammed'e, aile fertlerine, arkadaşlarına, kendisine tâbi olanlara ve onun askerlerine olsun.

[Hamdele ve salveleden] sonra insanların bir çoğunun Ehl-i Beyt hususunda ihmalkâr davrandıklarını, yeterince titiz hareket etmediklerini, haklarını görmezden geldiklerini, kendilerine değer vermediklerini ve Allah katındaki mevkiileri konusunda bilgisiz olduklarını görünce, söz konusu zevatın konumlarının üstünlüğüne delil teşkil edecek ve müttakilere yol gösterip hadlerini aşmamalarını sağlayacak, Allah'ın, Ehl-i Beyt'e va'dettiğini takdir edecek ve kendilerine nimet olarak verdiğini doğrulayacak hususlardan bir nebzeyi kaydetmek istedim.

Doğruya yöneltmesini Allah'tan niyaz eder, sapmaktan ona sığınırım. Zira o [kullarına] yakın ve dualarına icabet edendir.

-1-

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "*Ey Ehl-i Beyt Allah sizden, ricsi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor.*"⁶

Ebû'l-Hasan Ali b. İsmail b. Sîde (ö. 485) -Allah rahmet eylesin- "**rics**" [kelimesinin] "pislik" [anlamına geldiğini] söyler, İbn Dureyd ise "mercus veya rics adamın" "pis adam" [demek olduğunu] ifade eder. Sanırım ki Araplar arasında recaset ve necaset anlamına gelmek üzere recesun ve

necesun kullanımları da mevcuttur. er-Rics, azap anlamında iken “ricsu’ş-şeytan: şeytanın vesvesesi” demektir.

İmam Ebû Ca’fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî -Allah rahmet eylesin- şöyle demektedir: “Yüce Allah ‘*Ey Ehl-i Beyt Allah sizden, ricsi* (yani kötülüğü ve hayasızlığı) *gidermek istiyor*’ [derken] ‘ey Muhammed’in Ehl-i beyti! Allah sizi kendisine isyan edenlerde bulunan kir, leke ve pislikden (denes) arındırmak istiyor’ demektedir.”

Yine Taberî’nin aktardığına göre Saîd, Katade’nin; “*Ey Ehl-i Beyt Allah sizden ricsi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*” [âyeti hakkında] “onlar Allah’ın, rahmetini kendilerine tahsis ettiği ve kötülüklerden temizlediği Ehl-i Beyt’tir” dediğini rivâyet etmektedir.

İbn Vehb, İbn Zeyd’den naklen [şunları söylemektedir]: “Bu âyette geçen er-rics ‘şeytan’ demektir. Bu âyet dışında Kur’an’da geçen ‘rics’ ise Tanrı’ya eş koşmak (şirk) anlamındadır.”

Müfesiirler “Ehl-i Beyt”ten ne kastedildiği hususunda ihtilaf etmişlerdir. Kimisi bununla “Hz. Peygamber, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin’in kastedildiğini söylemiş ve Mendel’in A’mes’ten, onun da Atiye’den, onun da Ebû Saîd el-Hudrî’den rivâyet ettiği aşağıdaki hadisi aktarmıştır: Resulullah şöyle buyurdu: “*Ey Ehl-i Beyt Allah sizden ricsi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*” âyeti şu beş kişi hakkında indi: Ben, Ali, Hasan, Hüseyin ve Fatıma.”

Zekeriyya, Musab b. Şeybe’den, o da Safiyye bnt. Şeybe’den Aişe’nin şöyle dediğini rivâyet etmektedir: “Resulullah bir gün üzerinde siyah yünden yapılmış bir elbise olduğu hâlde sabah erkenden evden çıktı. Hasan geldi. Resulullah Hasan ile beraber içeri girdiklerinde “*Ey Ehl-i Beyt Allah sizden ricsi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*” âyetini okudu.

Hammâd b. Seleme’in Ali b. Zeyd’den onun da Enes’ten rivâyetine göre; Nebi altı ay boyunca namaza her çıktığında, Fatıma’nın evine uğramış ve şunları söylemiştir: “*Haydın namaza Ey Ehl-i Beyt Allah sizden ricsi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor.*”

Zeyd’in Şehr b. Havşeb’den onun da Ümmü Seleme (ranha)’den rivâyetine göre; o şöyle dedi: “Nebi (sav), Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin yanında idiler. Kendilerine hazıra⁷ yemeği yaptım. Yemeği yediler ve sonra uyudular. Resulullah onları bir abası veya bir kaftanı ile örttü ve “*Ey Rabbim bunlar benim Ehl-i Beyt’imdir. Onlardan ricsi gider ve kendilerini tertemiz yap*” dedi.

Yunus b. Ebi İshak’ın Ebû Davud’dan onun da Ebû Hammâd’dan aktardığına göre o şöyle dedi: “Resulullah (s.a.s.) döneminde altı ay

7. Hazıra: Küçük parçalara bölünerek pişirilen etin üzerine un dökülmek suretiyle yapılan yemeğe verilen addır.

Medine'de kaldım. Şafak sökerken/tan yeri ağarırken Peygamber (s.a.s)'in Ali ve Fatıma'nın (Allah ikisinden de razı olsun) kapısına geldiğini gördüm. O, onlara şöyle seslenirdi: *Namaza, namaza Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor.*"

Ebû Nuaym el-Fadl b. Dukeyn'den rivâyetlerinden birinde şöyle denilmiştir: Bana Abdusselam b. Harb, Kulsum el-Muharibî'den o da Ebû Ammâr'dan aktararak dedi ki "Vâsile b. el-Eska'n yanında oturuyordum. Ali'nin adı anılınca hemen ona küfretmeye başladılar. (Ona küfredenler) kalkıp gittiklerinde [Vâsile bana] "otur, sana küfrettikleri adam ile ilgili bilgi vereyim. Ben Resulullah'ın yanında bulunuyordum. Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin kendisine geldiler. Resulullah abasını onların üzerine attı. Sonra şöyle buyurdu: "Ey Rabbim bunlar benim Ehl-i beytimdir, onlardan ricisi giderip kendilerini tertemiz yap." Dedim ki "Ey Allah'ın Resülü ya ben?" "sen de" dedi ve ekledi. "Allah'a yemin ederim ki bana göre en güvenilir amel budur."

Velid b. Müslim'den şöyle aktarılmıştır: "Bana İbn Amr, Şeddâd Ebû Ammar'dan rivâyet etti ve dedi ki; Vâsile b. el-Eska'nın şöyle dediğini duydum: Ali b. Ebi Talib'i evine sordum. Fatıma, 'Gitti, Resulullah ile beraber gelecek' dediği anda geldiler. Resulullah içeri girdi, ben de onunla beraber girdim. Resulullah, yatağın üzerine oturdu. Fatıma'yı sağına, Ali'yi soluna, Hasan ve Hüseyin'i de önüne oturttu. Elbiseleri ile onları örttü ve 'Allah sizden, ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor.' [âyetini okuduktan sonra] *Ey Rabbim bunlar benim Ehl-i beytimdir. Ehl-i beytim [senin lutfuna] herkesten daha layıktır.*' buyurdu." Vâsile diyor ki: "Evin [oturduğum] köşesinden dedim ki 'Ya Resulullah ben senin ehlinden miyim?' Resulullah 'Evet sen benim ehlindensin.' dedi. Vâsile dedi ki: 'umana umduğu vardır.'

Veki'den o da Abdulhamid b. Behram'dan o da Şehr b. Havşeb'den o da Fudayl b. Mezruk'tan o da Atiye'den o da Saîd el-Hudrî'den o da Ümmü Seleme'den şu hadisi rivâyet etmektedir: "*Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*" âyeti indiği zaman Resulullah, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'i çağırdı. Hayber'de imal edilen abası ile onları örttü ve 'Ey Rabbim bunlar benim Ehl-i beytimdir. Onlardan ricisi giderip kendilerini tertemiz yap.' dedi. Ümmü Seleme '[Ey Allah'ın Resülü] ben onlardan değil miyim?' diye sordu. Resulullah 'sen benim nezdimde değerlisin' buyurdu."

Saîd b. Zerbî'den o da Muhammed b. Sirin'den o da Ebû Hureyre (r.a.)'den o da Ümmü Seleme (r.a.)'den rivâyet etmektedir: Ümmü Seleme dedi ki "Fatıma (r.a.) Resulullah'a bir tabağın/tepsinin üzerine konmuş, içinde aside yemeği bulunan bir toprak kap ile geldi ve yemeği Resulullah'ın

önüne koydu. Resulullah 'Amca oğlun ve çocukların nerede?' diye sordu. Fatıma 'evdeler' diye cevap verdi. Resulullah "onları çağır" buyurdu. Fatıma Ali'ye geldi. 'Resulullah seni oğullarınla birlikte çağırıyor' dedi. Ümmü Seleme dedi ki "Resulullah onların gelmekte olduklarını görünce, yattığı yerde bulunan abasına elini uzattı, aldı ve yere serdi, onları üzerine oturttu. Sonra sol eli ile abanın dört tarafından tuttu, başlarının üzerinde birleştirdi. Sağ elini Rabbine açtı ve 'Ey Rabbim bunlar benim Ehl-i Beytim'dir, onlardan ricisi giderip kendilerini tertemiz yap' diye dua etti."

İbn Marzuk'dan o da Atiye'den, o da Ebû Saîd'den o da Resulullah'ın eşi Ümmü Seleme'den şöyle rivâyet etmektedir: "*Allah sizden, ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*" âyeti onun evinde nazil olmuştur. Ümmü Seleme devamla şöyle dedi: "Evin kapısında oturuyordum. Dedim ki 'Ey Allah'ın Resulü ben Ehl-i Bey'ten değil miyim?' Resulullah 'sen benim nezdimde değersin. Sen Allah Resulünün eşlerinden birisin' buyurdu." Ümmü Seleme ilaveten diyor ki: [o sırada] evde Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin bulunmaktaydı.

Haşim b. Haşim b. Utbe b. Ebî Vakkas'dan o da Abdullah b. Vehb b. Zem'a'dan rivâyet ettiğine göre, o şöyle dedi: Ümmü Seleme dedi ki; "Allah Resulü Fatıma, Hasan ve Hüseyin'i bir araya topladı ve elbisesinin altına soktu, arkasından da Yüce Allah'a yalvarıp 'Bunlar benim Ehl-i Beytim'dir' dedi. Ümmü Seleme, 'Ya Resulullah beni de onların arasına sok.' deyince Resulullah 'sen benim ehlimdensin' buyurdu."

Muhammed b. Süleyman b el-İsfehanî'den rivâyet edilen bir haberde şöyle denilmektedir: Yahya b. Abdulmekkî, Aka b. Ebî Rabah'dan o da Resulullah'ın üvey oğlu Ömer b. Ebî Seleme'den rivâyet etmektedir: " 'Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor' âyeti, Resulullah Ümmü Seleme'nin evinde iken nazil oldu. Allah'ın elçisi Hasan, Hüseyin ve Fatıma'yı çağırdı, önünde oturttu. Sonra Ali'yi çağırdı, onu da arkasında oturttu. Peygamber ve gelenler aba ile örtündüler. Sonra Resulullah, 'Ey Rabbim bunlar benim Ehl-i Beytim'dir. Onlardan ricisi giderip kendilerini tertemiz yap' buyurdu. Ümmü Seleme 'Ey Allah'ın Resulü ben onlar ile beraber miyim?' diye sorunca, Allah Resulü 'Sen kendi yerindesin [benim aile fertlerimden birisin] ve benim için değersin' dedi."

Ebû Deylem, Süddî yoluyla gelen rivâyetinde şöyle dedi: "Ali b. Hüseyin, Şam ehlinden olan bir adama Ahzab Suresi'ndeki "*Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*" âyetini okumadın mı? diye sordu. Şamlı "Sizler onlar mısınız?" deyince, Ali "Evet [biz onlarız] şeklinde cevap verdi."

Bukeyr b. Esmâ diyor ki Amr b. Sa'd'ın şöyle dediğini duydum: "Resulullah (s.a.s.) kendisine vahiy inince Ali'yi, onun iki oğlunu ve Fatîma'yı aldı, onları elbisesinin altına soktu; sonra 'Ey Rabbim bunlar benim ehlim ve Ehl-i Beytim'dir' diye buyurdu."

Abdullah b. Abdulkuddus'dan o da A'meş'ten o da Hakîm b. Sa'd'dan şu haberi aktarmaktadır: "Ali b. Ebî Talib'i Ümmü Seleme'nin yanında andık. Ümmü Seleme 'Ey Ehl-i beyt! Allah sizden ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor' âyeti benim evimde nazil oldu. Nebi evime geldi ve 'yanıma hiç kimsenin girmesine izin verme' dedi. [biraz sonra] Fatîma (r.a.) geldi, babasının yanına girmesini engelleyemedim. Sonra Hasan geldi, dedesi ve annesinin yanına girmesine mani olamadım. Arkasından Hüseyin geldi onu da engelleyemedim. Resulullah'ın etrafında bir serginin üzerinde toplandılar. Resulullah üzerinde bulunan bir elbise ile onları örttü. 'Ey Rabbim! bunlar benim Ehl-i Beytim'dir. Onlardan ricisi giderip kendilerini tertemiz yap.' dedi. Bu âyet, serginin üzerinde toplandıkları vakit nazil oldu. Resulullah'a 'Ey Allah'ın Resülü ya ben?' diye sordum. Vallahi Resulullah 'evet' demedi. [sadece] 'sen benim nezdimde değerlisin' buyurdu."

Diğerleri ise bu âyetle Resulullah'ın eşlerinin kastedildiğini söylemektedirler. Taberî, Alkame'den el-Esbağ kanalıyla gelen [şu rivâyeti] aktarmaktadır. "Ömer (r.a.)⁸ çarşıda 'Ey Ehl-i Beyt, Allah sizden ricisi giderip sizi tertemiz yapmak ister' diye bağırıyor ve bu âyetin özellikle peygamberin eşleri hakkında nazil olduğunu söylüyordu."

Allame Ebû Muhammed b. Atiyye şöyle demektedir: "Rics; kelimesi azap, günah, necaset ve noksanlıklar anlamında kullanılan bir isimdir. Allah tüm bunları Ehl-i Beyt'ten gidermiştir. Ehl-i Beyt tamlamasındaki "ehl" kelimesinin ise aşağıdaki şu gerekçelerden biri sebebiyle nasp edilmiş olması muhtemeldir.

1. Medh için,
2. Gizli bir nidâ edatının münâdâsı kabul edildiği için,
3. Gizli bir **أعني** fiilinin nesnesi kabul edildiği için,

İnsanlar Ehl-i Beyt'in kimler olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. İkrime, Mukatil ve İbn Abbas Ehl-i Beyt'in özellikle Resulullah'ın eşleri olduğunu ve erkekleri içermediğini söylemiş ve "el-Beyt" kelimesi ile de (Hz. Peygamber'in hanımlarının yaşadığı) odaların kastedildiğine kani olmuşlardır.

Ebû Saîd el-Hudrî, Resulullah (s.a.s.)'ın şöyle dediğini aktarmaktadır: "Bu âyet ben, Ali, Fatîma, Hasan ve Hüseyin [den oluşan] beş kişi hakkında nazil olmuştur."

8. Taberî'de ise bunun Alkame olduğu belirtilmektedir. Bkz. Taberî, XII, 8.

“Âyette geçen **ك** zamirinin cemi müzekker oluşu ve eğer sadece Peygamberin eşleri kastedilmiş olsaydı **عنك** şeklinde cem’i müennes kipinin kullanılmasının gerekmesi cumhurun delili olmuştur. İbn Atiyye “Benim kanaatimce, Resulullah’ın eşleri, asla âyetin kapsamının dışında tutulamazlar. Çünkü ev halkı (Ehl-i Beyt) peygamberin eşleri, kızı, torunları ve damadıdır ve yukarıdaki âyet Resulullah’ın eşlerinin ev halkından olmasını gerektirmektedir. Zira âyet onlar hakkında nazil olmuş ve kendilerine hitap etmektedir. Ancak Ümmü Seleme “bu âyet benim evimde indi. Resulullah Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin’i çağırdı. Hayber’de yapılan abanın altına soktu. ‘Bunlar benim ev halkımdır.’ dedikten sonra ‘*Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*’ âyetini okudu ve ‘Allah’ım onlardan ricisi gider ve kendilerini tertemiz yap’ dedi. ‘ya ben ey Allah’ın Resülü?’ dediğimde, ‘Sen benim eşlerimden birisin ve böyle olmakla değerli bir konumdasın’ buyurdu demektedir.”

es-Sa’lebî şöyle demektedir: “[Âyette geçen] beyt kavramının soyu ifade ettiği, ev halkının (Ehl-i beyt) [peygamber kabilesi olan] Haşimoğulları olduğu, dolayısıyla Abbas, [diğer] amca oğullarının da buna dâhil olduğu söylenmiştir.”

Buna benzer bir rivâyet de Zeyd b. Erkam’dan aktarılmıştır.

***

eş-Şeyh Ebû’l-Abbas Ahmed b. Ömer b. İbrahim el-Kurtubî anlatıyor: Zeccâc dedi ki, “*Ey Ehl-i Beyt Allah sizden ricisi gidermek istiyor.*”⁹ âyeti ile Resulullah’ın eşlerinin kastedildiğini söyleyenler olduğu gibi, eşleri ile beraber Ehl-i Beyt’i olan ailesinin de kastedildiğini söyleyenler vardır. Mansup okunuşu övgüden (مدح) dolaydır. Ehl-i Beyt kelimesi bedel kabul edilerek de mansup okunabilir. Yine bu kelimeyi merfu ve mecurur olarak okumak da caizdir.” demektedir. en-Nahhas dedi ki: Bu kelime **عنكم** lafzındaki **ك** ifadesinden bedel olarak mecurur okunursa, bu okunuş Ebû’l-Abbas Muhammed b. Yezid’e göre caiz olmaz. Çünkü ona göre muhatap (2. şahıs) ve muhatap (1. şahıs)’dan bedel yapılmaz. Zira ikisinin de açıklamaya ihtiyaçları yoktur. **يطهرکم تطهیرا** ibaresindeki **تطهیرا** lafzı ise te’kid amaçlı kullanılmış bir mastardır. “[*Ey peygamber eşleri*] evlerinizde okunan Allah’ın âyetlerini ve hikmetini hatırda tutun. Şüphesiz Allah her şeyden haberdar olandır, latif olandır.” âyetindeki ifadeler, Ehl-i Beyt’in, Peygamberin eşleri olduğunu ortaya koymaktadır.

Ulema, Ehl-i Beyt’in kimler olduğu hususunda ihtilaf etmiştir:

Ata, İkrime ve İbn Abbas “Ehl-i Beyt”in Resulullah’ın sadece eşleri olduğunu, erkeklerin buna dâhil olmadığını söylemişler ve “*Ey peygamber eşleri evlerinizde okunan Allah’ın âyetlerini ve hikmeti hatırda tutun.*”

9. Ahzap, 33.

âyetine dayanak, "beyt"ten, Peygamberin evlerinin kastedildiğini ileri sürmüşlerdir.

İçlerinde el-Kelbî'nin de bulunduğu bir grup ilim adamı ise; "Ehl-i Beyt"ın sadece Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin olduğunu, bu konuda hadislerin bulunduğunu söylemişler ve âyetin birinci kısımdaki müzekker hitaba; [**عنكم الرجس**] dayanmışlardır. Onlara göre eğer âyet sadece Peygamber'in eşlerine hitap etmiş olsaydı, bu durumda hitabın cem' müennes yani **يطهركن ve عنكن الرجس** şeklinde olması gerekirdi. Ancak [âyette kullanılan] Ehl-i Beyt ifadesinin Peygamber eşleri olduğunu söyleyen İbn Abbas ve arkadaşları büyük bir ihtimalle ehl kavramına dayanmaktadırlar. [Nitekim Arapça'da] bir adama 'ehlin nasıl' diye sorulduğunda eşin veya eşlerin nasıldır? şeklinde anlaşılır. Kişinin cevabı da "onlar [**هم** cem' müzekker] iyidirler" şeklinde olur. Ayrıca onlar görüşlerini temellendirmek için Hud 11/73. âyeti delil göstererek "[Melekler] dediler ki Allah'ın emrine şaşıyor musunuz? ifadesindeki [**أتعجبين**], yani cem' müennes hitabından sonra *Ey ev halkı? Allah'ın rahmeti ve bereketi sizin üzerinizdir.*" Hitabının geldiğini, "sizin üzerine" lafzının aleykum biçiminde cem'i müzekker zamiriyle karşılandığını belirtmişlerdir.

Âyetten açık bir şekilde anlaşılan, "Ehl-i Beyt" ifadesinin işler ve diğer aile bireylerinin tamamını kapsadığıdır. Âyette [müzekker sığası] **يطهرکم تطهیرا** ifadesi kullanılmaktadır. Çünkü [âyetin muhatapları arasında] Allah'ın Resulü, Ali, Hasan ve Hüseyin de bulunmaktadır. [Arap diline göre] bir toplulukta hem erkekler ve hem de kadınlar varsa erkekler esas alınır. [Yukarıdaki] âyet-i kerime bir bütün olarak düşünüldüğünde peygamberin eşleri "Ehl-i Beyt"e dâhildirler. Çünkü âyet kendileri hakkında nazil olmuş, muhatabı da onlardır. Allah daha iyisini bilir.

Ancak Ümmü Seleme (r.a.) dedi ki: "Bu âyet evimde indi. Resulullah, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'i çağırdı, onlarla beraber Hayber yapımı abanın altına girdi ve 'bunlar benim Ehl-i beytimdir' dedikten sonra, '*Ey Ehl-i Beyt Allah sizden ricsi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*'¹⁰ âyetini okudu ve "ey Rabbim onlardan ricsi giderip kendilerini tertemiz kıl" dedi. Onlar ile beraber miyim? ey Allah'ın Resulü? diye sorduğumda 'sen kendi yerindesin ve [dolayısıyla] değerli [bir konumda]sın.' diye buyurdu." Tirmizî ve diğer muhaddisler bu hadise *garib* demişlerdir. Bir başka rivâyete göre ise Ümmü Seleme şöyle demektedir: "Başımı abanın içine soktum ve ey Allah'ın Resulü ben onlardan mıyım? dedim. Resulullah 'evet' dedi."

***

10. Ahzap, 33.

es-Sa'lebî der ki: 'Ehl-i Beyt' Haşimoğulları'dır. Bu da, 'beyt'ten soyun kasedildiğine delâlet etmektedir. O takdirde, Abbas, Resulullah'ın diğer amcaları, amcalarının çocukları da Ehl-i Beyt'ten sayılırlar.

Buna benzer bir haber de Zeyd b. Erkam'dan aktarılmıştır.

el-Kelbî'nin ifadesine göre **واذكركن** (hatırlayınız/anınız) kelimesi İlahî hitabın başlangıcıdır. Evlerinde okunmakta olan Allah'ın âyetlerini ve hikmeti peygamberin eşlerine hatırlatarak, onlara öğüt verme ve üzerlerindeki nimeti hatırlatma kabilindedir. Müfessirler [bu âyette geçen] "Allah'ın âyeti"nin "Kur'an", "hikmet'in" ise "sünnet" olduğunu söylemişlerdir.

Doğru olan görüş şudur: "**واذكركن** /siz bayanlar hatırlayınız, ifadesi kendisinden önceki ifadelere bağlıdır. "**عنكم** /siz erkeklerden" ifadesi de **اهل** ifadesi sebebiyle müzekkerdir. Dolayısıyla Resulullah'ın eşlerine, hanım olmalarına rağmen, müzekker kipi ile hitap edilmiş ve cem' müzekker olan "**عنكم** /sizden" ifadesi kullanılmıştır. Kelbî ve benzerlerinin yorumuna itibar edilmez. Onların yapmış olduğu bu yorumda öyle şeyler var ki; şâyet bunu selef-i salihin döneminde yapmış olsaydılar, bu yorumları yapmaktan men edilirdi. Zira yüce Allah'ın "*Ey Peygamber! eşlerine şöyle söyle..*" [Ahzab 28] ifadesi ile başlayan ve "*...şüphesiz Allah haberdar olandır, latif olandır.*" [Ahzab 34] âyeti ile biten kısmın tamamı birbirine bağlı olup Resulullah'ın eşleri ile alakalıdır. Bu ifadelerin içerisinde başkasından bahseden kopuk bir ifade nasıl yer alabilir? Bu yorum rivâyetlerde yer alan; Resulullah (sav) bu âyetler indiği zaman Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'i çağırmış, örtüyü uzatmış ve onlara örtmüş, sonra ellerini göğze kaldırarak "*Ey Rabbim bunlar benim Ehl-i Beytim'dir. Onlardan ricisi giderip kendilerini tertemiz yap*" ifadelerinden kaynaklanmaktadır. Ancak Resulullah'ın bu ifadeleri âyetin inişinden sonra onun duası olup eşlerine hitap eden bir âyete Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'i de katma isteğidir. Kelbî ve onun gibi düşünenler bu âyetin sadece Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin hakkında nazil olduğunu ileri sürmektedirler. Ancak [belirtildiği gibi Resulullah'ın yukarıdaki sözleri], vahiy dışında ailesi için bir duadır. Allah en doğrusunu bilendir.

***

Allâme Necmuddin Süleyman b. Abdulkavî b. Abdulkerim et-Tufî "*el-İşârâtü'l-İlahiyye fi'l-Mebâhisi'l-Usûliyye*" adlı eserinde "*Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*" âyeti hakkında şunları söylemektedir: "Şia bu âyete dayanarak Ehl-i Beyt'in masum olduklarını, icmalarının hüccet olduğunu; masum olmalarının, temizlenmiş

ve kendilerinden ricsin giderilmiş olmasından kaynaklandığını, çünkü böyle olan herkesin masum olduğunu söylemişlerdir.”

Birincisi Ehl-i Beyt'in masum olması bu âyetin ifadesinden kaynaklanmaktadır. İkincisine [gelince], rics, her türlü kötülük, eksiklik ve hatayı bünyesinde toplayan bir isimdir. Masumluğun olmaması genel anlamıyla kötülük ve eksikliklerdir. Dolayısıyla [masum olmama hâli] kendilerinden giderilen genel anlamdaki rics kavramının içine dâhildir. Böylece sözde, eylem ve inançta yanılmamazlık gerçekleşir ve masumiyet bir bütün olarak Ehl-i Beyt için sabit olur. [Zira] onların [bu tür eksik sıfatlardan arınmış olmaları] mastar [طهرهم تطهيرا /tertemiz] ile vurgulanmıştır. Yani bu “sizi er-rics ve benzeri şeylerden tertemiz yapar” demektir. Temizleme anlamındaki تطهير kelimesi örfî, akli, şerî genel bir temizlemeyi gerektirir. Hata ve masum olmama hâli de buna dâhildir. Zira onlar bu tür eksikliklerden temizlenmiş olurlar. Bununla da her şeyde isabet etmeleri ve masum olmaları ortaya çıkar.

Şia tek başına Ali ve Fatıma ile diğerlerinin masumiyetlerin Kur'an ve sünnetten delillerle teyit etme yoluna gittiler. Onlara göre, Ali'nin masumiyetinin delili şudur: Peygamber kendisini Yemen'e kadı olarak gönderirken, Ali'nin, “Ey Allah'ın Resulü! kadılık ile ilgili bir bilgim olmadığı halde beni nasıl kadı olarak gönderirsin?” sorusuna, Resulallah'ın “Git, Allah kalbini doğruya yönlendirecek, diline doğruyu söyletecek” demiş ve sonra göğsüne vurarak “Ey Rabbim Ali'nin kalbini doğruya yönelt ve diline doğruyu söylet.” buyurmuştur. Resulullah, Ali'ye kalbini doğruya yönlendirmesi ve diline doğruyu söyletmesi için dua etmiş ve kendisine bu ikisinin de gerçekleşeceğini haber vermiştir. Resulullah'ın duası da müstecaptır, verdiği haber hakikatin bizatihî kendisidir. [Buradan hareketle] “İsmetten kalbin doğruya yönelmesi ve dilin doğruyu ifade etmesi dışında başka bir şey kastetmiyoruz. İsmetin bunun dışındaki bir başka anlamını bilen veya bunu gerektiren [bir başka veriye sahip olan] söylesin.” dediler.

Fatıma'nın masumiyetinin delili ise Resulullah'ın şu sözüdür: “Fatıma benden bir parçadır. Onu endişelendiren beni endişelendirmiş, ona eziyet eden de bana eziyet etmiş olur.” Resulullah (sav) masumdur. [Öyleyse] onun parçasının da masum olması gerekir.

Ehl-i Beyt'in tamamının -Ehl-i Beyt'in tamamı ile Ali, Fatıma ve oğullarını kastediyorum- masumiyetinin delili Resulullah'ın şu sözüdür: “sarıldığımız taktirde sapıklığa düşmeyeceğiniz şeyler bırakıyorum. [Bunlar] Allah'ın kitabı ve Ehl-i Beytim'dir. Kevser Havuzu'nun başına gelinceye kadar Kur'an ve Ehl-i Beytim birbirinden ayrılmazlar. Bu hadisi Tirmizî rivâyet etmiştir.

Bu hadisin delâlet yönü, Ehl-i Beyt ile masum olan Kur'an arasında lazım-melzûm ilişkisi kurmasıdır. "masumun gerektirdiği şeyin (lazım) de masum olması gerekir." demişlerdir ki Ehl-i Beyt'in masumiyeti, masum olan Kur'an'ın şahadeti ile sabit olunca, onların icmalarının da hatadan ve ricsten korunmak için bir delil, bir hüccet olması vacip (kaçınılmaz) olur. Aksi taktirde hataların vaki olması gerekir ki bu da muhaldir.

Ancak cumhur [bu iddiaya] şu sözlerle karşı çıkmıştır: "Söz konusu âyette geçen "Ehl-i Beyt" in sizin söylediğiniz kimseler [Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin] olduğunu kabul etmiyoruz. Aksine sizin de dayanmakta olduğunuz delillerin yanında, âyetin bağlamı bir bütünlük içerisinde Ehl-i Beyt'in Resulullah'ın eşleri olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: '*Ey peygamberin hanımları! Sizler herhangi bir kadın gibi değilsiniz. Allah'tan sakınıyorsanız*' sonra. '*namazı kılın, zekatı verin, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt Allah sizden ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor. Evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve hikmeti hatırda tutun. Şüphesiz Allah haberdar olandır, latif olandır.*'¹¹ [Dikkat edilirse] Resulullah'ın eşlerine olan hitap, siyakı ve sibakı ile bir insicam içerisinde "Ehl-i Beyt" ifadesini kuşatmıştır. Dolayısıyla Ehl-i Beyt'ten kastın da Resulullah'ın eşleri olması gerekmektedir. Bu durumda ilgili âyetten sizin [söylediğiniz] asla çıkmaz ve ona dayanmak tamamen geçersiz olur. Sizin [Ehl-i Beyt'in Fatıma, Ali, Hasan ve Hüseyin olduğu düşüncenizi] makul bulsak bile, er-ricsten maksadın iddia ettiğiniz şey olduğunu kabul etmemiz mümkün değildir. Aksine buradaki küfür ricisi ve benzeri özel müsemmalardan ibarettir.

Onların ismetine dair sünnetten getirdiğiniz destekler de haber-i âhattır. Delâletleri zayıf olmakla beraber onlara da dayanmıyorsunuz.

Şia bu konuda şu şekilde cevap vermiştir: "Âyette geçen 'Ehl-i Beyt' ifadesinin bizim bahsettiğimiz şahıslar olduğunu gösteren nass ve icmadır. Bu konudaki nass [anılan âyet] indikten sonra Resulullah'ın altı ay her sabah, sabah namazında, Fatıma'nın evine uğrayıp, kendilerini namaza çağırıp '*Ey Ehl-i Beyt Allah sizden ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*' [âyetini okumasıdır]. Bu haberi Tirmizî ve diğerleri de rivâyet etmişlerdir. Bu durum Resulullah'ın 'Ehl-i Beyt' ifadesini Fatıma ve onun evinde oturanlar şeklinde tefsir etmesidir ki bu nastır. Bundan daha güçlü bir nass da Ümmü Seleme hadisidir: Resulullah Ali, Fatıma ve her iki çocuğunu çağırır, gelirler, onları abanın altına sokar ve şöyle demeye başlar. 'Ey Allah'ım beni ve Ehl-i Beytimi kendine yaklaştır, ateşe değil. Ey Allah'ım bunlar benim Ehl-i Beytim ve ciğer parelerimdir, onlardan ricisi gider ve kendilerini tertemiz

11. Ahzap, 32 vd.

yap.' Ümmü Seleme diyor ki; 'Ey Allah'ın Resülü ben senin Ehl-i Beyti'ninden değil miyim?' diye sordu. Resulullah 'sen hayırlı bir konumdasın' diye cevap verdi. Bu haberi Ahmed b. Hanbel rivâyet etmektedir. Bu da Ehl-i Beyt ile ilgili bir nastır. Resulullah'ın Ümmü Seleme'ye 'sen hayırlı bir konumdasın' deyip 'evet sen de onlardansın' dememesi Resulullah'ın eşlerinin Ehl-i Beyt'in içine dâhil olmadığını ortaya koymaktadır."

İcmaa gelince; Ümmet, Ehl-i Beyt ifadesi geçtiğinde bunların, Resulullah'ın eşleri değil, bizim zikrettiğimiz [Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin] olduğunda ittifak etmiştir. Bu konuda nass olmasa dahi bu yaygın kanaat bunun için kafi delil teşkil etmektedir.

Şu halde nass ve icma olarak aktardığımız delillerden Ehl-i Beyt'in Ali, Fatıma ve iki oğlu olduğu sabit olmaktadır. Delil olarak kullandığımız âyetin siyakı veya nazmına gelince; âyetin nazmı iddianın aksine söylediğimiz ile çelişmez. Çünkü âyet mücmel olup iki durumu ifade etmektedir. Kısaca, âyet açıkça sizin iddia ettiğimiz konu ile [peygamber eşleri] ilgilidir. Ancak bu açıklık nass ve icma ile çelişmez. Sonra Arap dilinde istidrad ve i'tiraz kullanılır, istidrad veya i'tiraz yabancı bir cümlenin, insicamlı cümlenin içerisine dâhil edilmesidir. Aşağıdaki âyet-i kerime bunun örneğidir. "*Melike: "Doğrusu hükümdarlar bir şehire girdikleri zaman orasını bozarlar, onurlu kimselerini aşağılık yaparlar, işte böyle davranırlar. Ben şimdi onlara bir hediye göndereyim de, elçilerin ne ile döneceklerine bakalım."*¹² [Görüldüğü gibi] Belkis'in konuşmasının içerisinde yüce Allah'ın bir cümlesi yer almaktadır. [Allah'a ait olan] "*işte böyle davranırlar*" ifadesi i'tirazi bir cümledir.

Yine Yüce Allah'ın "*Hayır! Yıldızların yerleri üzerine yemin ederim ki -bunun ne büyük yemin olduğunu bir bilseniz- bu değerli bir Kur'an'dır*"¹³ "yıldızların yerleri üzerine yemin" ile "bu, değerli bir Kur'an'dır" cümleleri arasında da bir i'tirazî cümle bulunmaktadır. Buna benzer örnekler Kur'an'ı Kerim ve Arap dilinde pek çoktur. Öyleyse Allah'ın "*Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden ricsi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*" ifadesi de neden bu şekilde Resulullah'ın eşlerine olan hitabın arasına yerleştirilmiş bir i'tirazi cümle olmasın. Bu durum itirazınızı zayıflatmaktadır.

Rics kelimesi, eğer karine var isı küfre veya bir başka özel manaya hamledilebilir. Fakat burada ifadenin özel bir manaya hamline neden olacak bir karine yoktur. Öyleyse bu ifadeyi genel anlamına hamletmek gerekir. Çünkü rics kelimesi ^J ile marife kalınmış cins bir isimdir. ^J harfi de genellik ifade eden edatlardandır.

12. Neml, 34-35.

13. Vakıa, 75-77.

Zikrettiğimiz ahad haberlere gelince; bunları Kur'an'dan âyetlerle destekledik. Sonra bunlar sizi ilzam etmektedir. Biz de bunları delil olarak değil bir ilzam aracı olarak zikrettik.

et-Tûfî diyor ki; "Bil ki [yukarıdaki] âyet, Ehl-i Beyt'in masumiyeti konusunda kesin bir nass değildir. Ancak âyeti kısaltmışlar ve kendilerinden aktardığımız istidlâl yöntemi ile yararlanmışlardır. Allah en doğrusunu bilir."

Muhiddin Ebû Abdullah Muhammed b. el-Arabî (Allah kendisinden razı olsun) diyor ki; üzerinde mahlukattan herhangi birinin hakkı bulunan her ferdin, bu hak oranında Allah'a kulluğunda eksiklik bulunmaktadır. Çünkü hak sahibi şahıs, kendisinden hakkını talep edince üzerinde nüfuz kuruyor, demektir. [Böyle olunca] o kişi yalnızca Allah'a yönelen halis bir kul olmamış olur. Bu nedenledir ki Münzevîler mahlukatla ilişkilerini keserek kara ve denizde seyahati, insanlardan uzaklaşarak yalnızlığı tercih etmişlerdir. Böyle yapmakla onlar bütün varlıklardan bağımsızlıklarını kazanmayı arzulurlar.

Allah Resulü halis bir kul olduğu için Yüce Allah onu ve aile fertlerini tertemiz yapmış ve kendilerinden ricsi gidermiştir ki onlara yakışan da budur. Ferrâ'nın da belirttiği gibi "*Ey Ehl-i Beyt Allah sizden ricsi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*" âyetinde geçen "rics" "pislik" demektir. Zaten Peygamber ve Ehl-i Beyt'ine ancak temizlik izafe edilebilir ki yapılması gereken de budur. Kendilerine isnad edilen onlara yakışandır. Nitekim onlar kutsal veya temiz hükmünde olanın dışında kendilerine başka bir şey izafe etmezler. Bu, Nebi (s.a.s.)'ın Selmân el-Farisî (r.a.) için yaptığı temizlik, İlahî koruma ve ismet ile ilgili şehadettir. Peygamber bu konuda şöyle buyurmuştur. "Selman bizden, yani Ehl-i Beyt'tendir." Allah Ehl-i Beyt'in arındırıldığına ve kendilerinden ricsin giderildiğine şahittir. Öyleyse kendilerine temiz ve kutsal dışında başka bir şey isnad edilemez. Onlara ancak mukaddes ve temizlenmiş şeyler izafe edildiğine ve Selman'ın [başka nedenlerden ötürü değil] onlara izafe edilmek suretiyle İlahî inâyete nail olduğuna göre, zaten paklanmış olan Ehl-i Beyt'e dâhil bulunanlar hakkında ki zannın nedir? Onlar temizlenmiş olmaktan öte, temizliğin bizatihî kendisidirler. Yukarıdaki âyet-i kerime Yüce Allah'ın "*Allah böylece, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar*"¹⁴ âyetine Ehl-i Beyt'in de ortak edildiğine delâlet etmektedir. Hangi pislik ve kir, günahattan daha kirli ve açık olabilir. Yüce Allah elçisini bize nispetle günah olan şeylerden, kendisini bağışlamak suretiyle, temizlemiştir. Eğer peygamber bizim için günah olan bir şeyi irtikap etmiş olsaydı bu sadece görünüşte, yani esas itibariyle günah olmadığı halde bize günahmış gibi görünürdü. Çünkü şerî olarak ne bizden

14. Fetih, 2.

ne de Allah'tan, Peygamber'e irtikap etmiş olduğu bu suç için eleştirilmez. Eğer irtikap edilmiş olan amelin hükmü, günahın hükmü olmuş ve bunu işleyen de yergiyi hakketmiş olsaydı Allah'ın "*Ey Ehl-i Beyt Allah sizden ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*" sözü tasdik edilmiş olmazdı. Dolayısıyla Kıyamete kadar Fatıma'nın evlatlarından olan o yüce insanların tamamı -Allah'ın selamı onların tümünün üzerinde olsun- ve (Selman gibi Ehl-i Beyt'ten olanlar da) bu âyetin hükmü gereğince bağışlanma kapsamına dahildirler. Onlar Allah'ın kendileriyle ilgili özel tavrı ve Hz. Muhammed (s.a.s.)'in şerefi sayesinde olan inayeti sayesinde temizdirler.

Her Müslümana Allah'ın, "*Ey Ehl-i Beyt Allah sizden ricisi giderip sizi tertemiz yapmak istiyor*" sözünü tasdik edip Ehl-i Beyt'ten (Allah kendilerinden razı olsun) sadır olan her şeyin onun tarafından bağışlandığına inanması vaciptir.

Müslümana ne onlara zem/yergi izafe etmesi ne de onların şerefinden hoşnutsuzluk duyması yakışıır. Zira yüce Allah, onlardan ricisın giderildiğine ve kendilerini tertemiz kıldığına şahâdetinde bulunmuştur. Bu, ne onların işlediği bir amel ne de sundukları bir hayır dolayısıyladır. Bilakis bu İlahî bir bağış ve ezelde takdir edilmiş bir lütf dolayısıyladır. Âyette "*Bu Allah'ın fazlıdır. Dilediğine verir. Allah büyük fazilet sahibidir*" denilmektedir.

Selman hakkında rivâyet edilen haber doğru ise o da bu dereceye sahiptir. Şâyet Selman, Allah'ın hoşlanmadığı bir iş yaptığı için suçlanıp onun yergisine muhatap olsaydı, ricsten arınmamış birisi Ehl-i Beyt'e dâhil edilmiş olurdu. Böylelikle kendilerinden sayılan kişinin muhatap olduğu yergiden, Ehl-i Beyt de aynı oranda nasibini alırdı. Halbuki onlar nas ile temiz kılınmışlardır. Selman da onlardandır.

Şerefleri bizzat kendilerinden kaynaklanmayan, sırf Allah'ın kendilerini seçip de şeref hilatı giydirerek şerefli saydığı bir varlık, kendilerine izafe edilen kişilere şeref verebilecek nertebede ise; gerçek anlamda şeref kaynağı yüce Allah'ın mertebesi nasıldır? varın siz hesaplayın. Allah'ın kendisine izafe ettiği şahıslar onun gerçek kulları olup ahirette bunların üzerinde hiç kimsenin nüfuzu söz konusu değildir.

Yüce Allah, İblis'e şöyle buyurdu: "*Benim kullarımın (onları kendisine izafe etti) üzerinde senin bir nüfuzun olamaz.*"¹⁵ Allah, Kur'an'da kullarım (عِبَادِي) dediği kişiler cennete nail olmuş kullar iken, diğer kişiler için sadece "ibâd/kul" ifadesi kullanmıştır. Rablerinin hukukuna riâyet eden, onun buyruklarını yerine getiren masum ve korunmuş kulları hakkında ne düşünürsün? şüphesiz bunlar daha üstündürler. Onlar bu makamın kutuplarıdır. Selman bu kutuplardan Ehl-i Beyt makamını devralmıştır.

15. Hicr, 42.

Selman, Allah'ın kulları üzerindeki haklarını; kulların ve halkın bu şahıslar üzerindeki haklarını en iyi bilen kişi olup onları yerine getirmekte de en titiz davrananı idi. Resulullah onun hakkında "İman Süreyya [gezegeninde] dahi olsa Fars'tan bir adam ona ulaşırdı." demiş, kendisine işaret etmiştir. Selman'ın Ehl-i Beyt'ten sayılmasının nedenine gelince; Selman bir köle idi. Ücretini peygamber efendimiz ödeyerek onu azat etmişti. [Bilindiği gibi] bir kavmin mevlası da kendilerindedir.

Ehl-i Beyt'in Allah katındaki mertebeleri sana açıklandığına göre; artık her hangi bir Müslümanın onlardan sadır olan hususlardan dolayı kendilerini zemmetmesi/yermesi asla doğru değildir. Zira yüce Allah onları temizlemiştir. Onları yeren kişi bilsin ki bu kendisine döner. Eğer Ehl-i Beyt bir kişiye eziyet ederse [eziyet edilen] bunun kendi iddiasına göre bir eziyet olduğunu bilmelidir. Bu eylem kendi özünde eziyet değildir. Her ne kadar şeriata zahiri bunu ifade etmeyi gerektiriyorsa da aslında bu amelin zulüm olduğuna hükmeden biziz. Bu durum haddi zatında boğulmak, yanmak gibi helak edici durumlar ya da ateşin içine düşüp yanmak, sevdiklerinden birinin ölmesi ya da kendisinin ölmesi gibi kişinin iradesine bağlı olmayıp Allah'ın takdir etmiş olduğu ve kulun da yergide bulunmaması gereken şeylere benzemekte olup kişinin başına ve malına gelen yazgı mesabesindedir. Kulun bütün bunları rıza ve itaatle karşılaması icap eder. Bundan daha kötü bir duruma düşer ise sabretmesi, daha iyi bir duruma çıkar ise şükretmesi gerekir. Bunun arkasından kul için Allah'tan bir nimet vardır. Bizim zikrettiğimiz [Ehl-i Beyt'i yeme ve kendilerine kin duymanın] arkasında ise bir hayır yoktur. Onun arkasında ancak sıkıntı ve hüznün vardır. Öyleyse Müslümanın Ehl-i Beyt'in, ailesi, malı ve kendisine yönelik ortaya çıkan her eziyeti rıza, teslimiyet ve sabırla karşılaması gerekir. Onları asla yermemelidir. Şer'i hükümler onları suçlu bulup, meşru hadler uygulansa da bu onların yerilmesini gerektirmez. Biz onları yermekten ve kendilerine küfretmekten men edilmişlerdir. Zira yüce Allah, onları, bizlerden kendimizde bulunmayan bir kıdem ile, ayırmıştır. Fakat meşru hakların eda edilmesi hususuna gelince; örneğin Hz. Peygamber Yahudilerden borç alıyordu, onlar istediklerinde de mümkün olan en güzel şekilde haklarını geri ödüyordu. Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "*Muhammed'in kızı Fatıma dahi hırsızlık yapsa elini keserim.*" Bu Allah'ın hakkıdır. Bununla birlikte Allah onları yermemiştir. Bizim sözümüz haklarınızla ilgilidir. Sizin onlardan alacağınız varsa bunu isteme hakkınız vardır. Fakat onları yeme, şereflerine dil uzatma, kendilerine sövme hakkınız yoktur. Eğer onlarda bulunan haklarınızdan vazgeçer, size yapmış oldukları haksızlıkları bağışlarsanız, Allah katında en yakın mekan ve mertebe sizin olmuş olur.

Zira Hz. Peygamber sizden sadece akrabalarını sevmenizi istemiştir. Hz. Peygamberin isteğini yerine getirebilecek olan kişi, bunu yapmazsa yarın hangi yüzle Peygamber'e bakacak veya ondan şefaahat umacaktır. Zira şefaahat, peygamberin akrabaları için isteği sevgide, kendisini kırmayanlar içindir. Bu da مودة lafzı ile ifade edilmiştir ki bu kavram sevgide sebatı ifade etmektedir. Onun sevgisinde sebat eden kişi her durumda مودة ile birlikte olmuş olur. Böyle olunca da kendi isteği ile uyuşmayan hakları hususunda Ehl-i Beyt'i sorumlu tutmaz/muahaze etmez. Seven birinin söylediği ve tam anlamıyla sevgiyi ifade eden şu sözü görmez misin?

Sevgilinin yaptığı her şey sevimidir.

Bir başka şair [sevgilisi için] şöyle demektedir:

Onu sevdiğimden dolayı zencileri de seviyorum

Hatta onun sevgisinden dolayı kara köpekleri de seviyorum

Kara köpekler bunu söyleyen şaire saldırırken, o onlara sevgisini göstermektedir. İşte bu, sevgisi Allah katında kişiyi mutlu kılmayacak ve Allah'a yakınlık sağlamayacak bir sevgilinin, aşkı için söylediğidir. Bu aşığın sevgisinin doğruluğundan ve bu sevginin kalbinde sebat etmesinden (içine işlemeden) başka bir şey midir? Allah ve Resulünü seviyor isen Resulullah'ın Ehl-i Beyt'ini de seversin ve onlardan senin anlayışına ve yapına uygun olmayan şeyler sadır olur ise onları sırf güzellik olarak görürsün ve onlardan sana eziyet veren bu eylemlerin gerçekleşmesi ile nimetleneceğini bilirsin. Yine bilmelisin ki Allah'ın sevdiğinin seni zikretmesinde -ki bunlar Resulullah'ın Ehl-i Beyti'dir- Allah katında senin için bir lütf vardır. Eğer onlar seni eleştirir ve sana kötü söz söylerlerse "Beni Ehl-i Beyt'in diline dolayan Allah'a hamd olsun" deyip de bu nimetinden dolayı Allah'a şükürünü artırırsan, onlar da Allah'ın senin bilginin ulaşmadığı bir temizlik ile temizlediği dilleriyle seni zikretmeye başlarlar.

Ehl-i Beyt ile bunun dışında bir tarzda ilişkinin olduğunu gördüğümüzde -ki sen onlara muhtaçsın ve Allah da seni onlar aracılığıyla hidâyete erdirdiği için nimeti vardır- senin beni son derece sevdiğine ve beni ciddiye aldığın yönündeki beyanına/iddiana nasıl güvenebilirim. Gerçekte olan şudur ki bu, ancak senin imanının eksikliğinden, Allah'ın senin için kurduğu tuzaktan ve bilmediğin bir şekilde senin için gerçekleştirdiği bir istidrahtan kaynaklanmaktadır. Burada tuzak biçimi Allah'ın dinini ve şeriatını koruduğuna; kani olup, Allah'ın benim için talep etmemi mübah kıldığından başkasını talep etmiyorum demen ve buna inanmandır. İşte yergi, buğz ve hoşnutsuzluk bu meşru talebin içindedir. Hâlbuki sen bunun farkında değilsindir.

İşte bu amansız hastalığın tedavi edici ilacı, senin onlar üzerinde kendin için bir hak görmemendir. Bilakis, o zikredilenler kapsamına girmemen için, hakkından vazgeçmelisin Sen Müslüman idarecilerden değilsin ki onların arasında Allah'ın hükümlerini uygulayasın. Onların ahiretteki makamları sana malum olsaydı sen onların dostlarından biri olmak için çabalıydın. Nefislerimiz için faydalı olanı bize ilham eden Allah'tır.

Bu rivâyetleri derleyen bendeniz der ki, eş-Şeyh Muhyiddin'in bu söylediklerini Hâkim'in *Müstedrek*'inde Muaviye b. Hişâm'dan rivâyet edilen hadis de desteklemektedir: Amr b. Ğiyas, Âsım'dan o da Zir b. Hubeys'ten o da Abdullah b. Mesud'dan rivâyetle diyor ki "Resulullah *"Fatıma, namusunu koruduğu için Allah onun soyuna ateşi haram kılmıştır."* diye buyurdu."

Hâkim, bu hadisin isnadının sahih olmasına rağmen Buharî ve Müslim tarafından tahrir edilmediğini söylemektedir.

Fakih, hafız Muhibbuddin Ahmed b. Abdullah et-Taberî, *Zehâiru'l-Ukbâ fî Menâkibi Zevî'l-Kurbâ* adlı eserinde şöyle demektedir: "İmran b. Husayn tarafından rivâyet edilen aşağıdaki hadiste Resulullah *'Ehl-i Beytimden hiç kimseyi cehenneme sokmamasını Rabbim'den talep ettim, bize bunu verdi. [bunu kabul etti]'* buyurmaktadır." Bu hadis Molla tarafından *Siyer*'ine de alınmıştır.

Hz. Ali, Peygamber'den şu hadisi rivâyet etmektedir: Resulullah'ın Hz. Fatıma'ya *"Ey Fatıma sana neden Fatıma adını verdiğimi biliyor musun?"* Ali *"Neden Fatıma diye isimlendirdin ya Resulullah?"* *"Yüce Allah onu ve soyunu kıyamet gününde ateşe atmayacaktır."* Bu hadis el-Hafız ed-Dımeşkî tarafından da tahrir edilmiştir.

İmam Ali b. Musa er-Rıza senedi ve lafzıyla Resulullah (s.a.s.)'dan şu hadisi rivâyet etmektedir: "Allah Fatıma'nın iki oğlunu, onların evlatlarını ve onları sevenleri ateşe atmayacaktır."

İmam Ahmed, Ebû Saîd'den *"Ehl-i Bey'ten nefret eden münafıktır"* hadisini rivâyet etmektedir.

Ebû'l-Ferec el-İsbehanî, Abdullah b. Ömer el-Kavâriirî tarikiyle Yahya b. Saîd'den o da Saîd b. Ebân el-Kureysî'den şunu rivâyet etmektedir: Abdullah b. Hasan, Ömer b. Abdulaziz'in yanına girdi. Küçük olan Abdullah b. Hasan'ın, uzun saçları vardı. Ömer b. Abdulaziz onu yanına oturttu, kendisine iltifatta bulundu, ihtiyaçlarını giderdi sonra acıtuncaya kadar karnındaki yağ kıvrımlarını sıktı ve şefaati istedi. Kalkıp gidince, oradakiler Ömer b. Abdulaziz'i ayıpladılar ve *"sen bunu küçücük bir çocuğa mı yaptın"* dediler. Ömer *"Sika bazı muhaddisler şu hadisi o denli anlattılar ki kendim Resulullah'tan duymuş gibi oldum. "Fatıma benden bir parçadır. Onu*

sevindiren şey beni de sevindirir." Öyle inanıyorum ki şâyet Fatıma yaşıyor olsaydı, oğluna yaptığım bu davranış kendisini sevindirirdi." Oradakiler "Çocuğun karnını ovman ve kendisine söylediklerinin anlamı neydi?" diye sordular. Ömer b. Abdulaziz, "Haşimoğullarından şefaata edemeyecek hiç kimse yoktur. Ben de bunun şefaatine dâhil olmayı umdum" şeklinde cevap verdi.

-2-

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "İnanan, soyları da inançta kendilerine uyan kimselere soylarını da katarız. Onların amellerinden de bir şey eksiltmeyiz. Herkes kazancına bağlıdır."¹⁶ İbn Kesîr, Âsım, Hamza, el-Kisâî, Abdullah b. Mesud, Abdullah b. Abbas, Mücahid, Talha, el-Hasan, Katâde ve Mekkeliler, âyetteki اتبع fiilini müenneslik ile اتبعنم biçiminde okumuşlar, devamında iki yerde geçen ذنب kelimesini ise her iki yerde de müfred (tekil) biçimiyle okumuşlardır.¹⁷

Fakat Nafi', Ebû Ca'fer, İbn Mes'ûd, Ebû Amr, Şeybe, Cahderî ve İsa ise fiili müenneslik tası ile okumada onlarla birleşmelerine rağmen zürriyet kelimesini birincisinde müfred (tekil) ikincisinde ise cem' (çoğul) biçimiyle okuyarak onlardan ayrılmışlardır.¹⁸

Hârice, İsa'nın, Hamza'nın kıraatına benzer şekilde okuduğunu rivâyet etmektedir. İbn Âmir, İbn Abbas, İkrime, Saîd b. Cübeyr ve Dahhak da bu şekilde okumuşlardır. اتبعنم şeklinde ve müenneslik tası ile ve zürriyet ifadesini her iki yerde ذرياتهم şeklinde cem' (çoğul) olarak okumuşlardır.

Ebû Amr, el-A'rec, Ebû Reca, eş-Şa'bî, İbn Cübeyr ve ed-Dahhak ise yukarıda zikrettiğimiz fiili اتبع biçiminde [şeddeli] değil de şeddesiz biçiminde ve de ona merfu muttasıl zamir (bitişik örne zamiri) olan نا'yı ulayarak okumuşlardır. Zürriyet kelimesinin, kelime olarak tekil olmasına rağmen, kendi iç bağlamında (anlamca) çoğul olması, onu tekil olarak okuyan bu kıraatlarda, müfretliğini güzelleştirmiştir. [Diğer taraftan] anlamın, yaygınlığı ve çokluğu gerektirmesi de çoğul okuyanların kıraatların kendine özgü bir uslubî güzellik katmıştır. [Gramatik tahlile gelince];

الذين آمنوا mupteda, ve اتبعناهم onun haberidir. اتبع (şeddeli) fiili tek meful alır (tek meful ile geçişlidir). اتبع (şeddesiz) fiili ise başındaki ifal babı hemzesi sayesinde iki meful اتبع alır. (şeddesiz) fiilinin geçtiği her yerde durum aynıdır. Sözelimi; لا يتبعون ما انفقوا منا ولا اذی

ve واتبعه ستا من شوال

ve واتبع السيئة الحسنة تمحها

16. Tur, 21.

17. Bkz. Bahru'l-Muhit, VIII, 147; Taberî, XXVII, 26.

18. Bkz. Kurtubî, Tefsir, XVII, 66.

واتبع اهل القليب لعنة hadisleri buna örnek olarak zikredilebilir. Bunlarda fiilin geçişliliği azaltılıp yani اتبع (şeddeli) biçiminde okunup, fail olabilecek pozisyonda olan kelimeler ikinci meful yapılarak sona atılmıştır. و لورثنا القوم الذين كانوا يستضعفون مشارق ولسكنتم الارض âyeti ile و لورثنا القوم الذين كانوا يستضعفون مشارق ولسكنتم الارض âyetlerinde yapılanın yapılanın aksine fail pozisyonunda olabilecek kelimeler öne alınarak birinci meful yapılmamıştır.

Aslında her iki yerde de bunun aksine tutum takınmak caizdir. Yani اسكنت الارض اياكم denebilir. Her halde meful sıralamasında yukarıdakinden farklı bir tutum takınma, daha önemli olan kelime ile başlama amacına matuf olsa gerektir. Bu da ancak karine ile bilinebilir. Söz gelimi; sen desen ki اتبعت زيدا عمرا ve واورثت سالما غانما احتمل Amr'ın tabi, Sâlim'in de vâris olduğu anlamı çıkar. بايمان ifadesi ise اتبعنا'ya mütealiktir, yani onun tümlecidir.

ez-Zamehşerî, der ki "بايمان" ifadesi, kendisinden sonra gelen الحقنا fiiline mütealiktir. Ancak burada da bu imanın kime ait olduğunda ihtilaf vardır. Şâyet bu iman küçük çocuklara ait ise devamındaki ايمان ibaresindeki ايمان zamiriyle kastedilen ergenlik çağına ermiş büyüklerdir. Eğer iman büyüklere ait ise, ilgili zamirle kastedilen küçüklerdir. Buna göre âyetteki "بايمان" kelimesinin nekre oluşu, mevkii yüce, halis bir iman olması dolayısıyla, söz konusu imana tazim içindir. Birinci durumda tenkir yani belirsizlik, taklil yani azı ifade etmek içindir. Sanki şöyle denilmektedir: "evlatların imanları, kendilerini babalarının derecesine ulaştırmadığı için onları babalarına kattık."

Buradaki tâbi kılma/katmak babalarının arasına mı katmak, yoksa derecelerini yükseltme midir?

Ebû Ali el-Farisî diyor ki: eğer zürriyet yani soy kelimesi sadece "küçük çocukları" ifade etmiş olsaydı, Yüce Allah'ın بايمان ifadesi mefulden hâl şeklinde olacaktı. Bu durumda âyetin anlamı şu şekilde olmaktadır: Atalarından miras olarak kalan bir imanla çocukları kendilerine tâbi oldu. Bu aynı zamanda Cumhuriyet'in görüşüdür. Her iki görüş de İbn Abbas'tan rivâyet edilmiştir.

Vahidî diyor ki, zürriyet, yani soyun küçüklere veya büyüklere teşmili şu şekilde olur: Büyük kendi imanını ile babasına tâbi olur. Küçük ise babasının imanını ile ona tâbi olur. Ancak soy hem küçüğü, hem de büyüğü ifade eder.

Ulema âyetin anlamında üç şekilde ihtilaf etmişlerdir:

1. İbn Abbas, İbn Cübeyr ve müfessirlerin büyük bir kısmı şöyle demektedir: Allahu Teala, bunların imanda soylarının tâbi oldukları babalar gibi mü'min olduklarını haber vermektedir. Her ne kadar iman, amel ve

takvada babaları gibi değillerse de, babalarına bir ikram olarak, onların mertebelerine yükseltirler.

Bu konuda Resulullah'tan hadis rivâyet edilmiştir. Rivâyet edilen bu hadisi âyetin tefsiri saymışlardır. Hadis; Cebâre b. el-Muğlis'ten rivâyet edilmiştir. Kays, Amr b. Murre'den o da Saîd b. Cübeyr'den, o da İbn Abbas'tan rivâyet etmektedir. Resulullah "Allah mü'minin soyunu, amelde kendi derecelerinden düşük olsalar dahi, onları sevindirmek için kendi derecelerine yükseltir." dedikten sonra "*İnanan, soyları da inançta kendilerine uyan kimselere soylarını da katarız. Onların amellerinden de bir şey eksiltmeyiz. Herkes kazancına bağlıdır.*" âyetini okudu ve bu âyetin "evlatlarına verdiğimizle babalarınınkini eksiltmedik" [anlamında olduğunu] söyledi."

İbn Atiyye aynı şekilde; yüce Allah'ın, salih evlatlara ihsanda bulunmak için babalarına merhamet ettiğine dair hadislerin de varid olduğunu söylemektedir.

2. İbn Abbas ve Dahhak şöyle demektedirler: "Bu âyet yüce Allah'ın küçük çocukları mirasta, Müslüman mezarlığına definde, ahiret ahkâmında ve cennette, mü'min babaların hükmüne tâbi kıldığını ifade etmektedir. Bu şu demektir; mü'minlerin büyük evlatları kendi imanlarına tâbi iken küçük çocuklar ise babalarının imanlarına tâbidirler. Çünkü küçük çocukların Müslüman olup olmadıklarına anne ve babalarından hareketle hükmedilir. Dolayısıyla âyetin anlamı şu şekilde olur: Evlatlarını imanda kendilerine tâbi kıldık. Yani; eğer babalar iman etmişlerse, iman edecek yaşa gelmemiş olan küçücük çocuklarını da onlara kattık."

3. Bazıları bu âyetten şu anlamın çıkacağını ileri sürmüşlerdir: "*Soylarını dopdolu bir gemide taşımamız da onlar için âyetler vardır.*"¹⁹ âyet-i kerimesinde olduğu gibi "soy kelimesi insan türünden başka bir şeyi ifade etmemektedir" demişlerdir.

el-Kelbî, İbn Abbas'tan [aktararak] diyor ki "Şâyet babaların dereceleri evlatlardan daha yüksek olursa yüce Allah, evlatları babalarının derecesine yükseltir. Eğer evlatların derecesi daha yüksek ise, yüce Allah babaları çocuklarının derecesine yükseltir. Bu Ferrâ'nın da tercih ettiği görüştür. Bu görüşe göre babalar "soy" ifadesine dahildirler. Yüce Allah'ın "*Soylarını dopdolu bir gemide taşımamızda onlar için âyetler vardır.*" sözünde olduğu gibi babaları soy ifadesine katmak [Arap dili açısından] mümkündür.

İbn Atiyye "bu konuda farklı kanaatler de vardır" demektedir.

Ebû Hâtim, el-Hasan'dan aktararak diyor ki: "âyet soyun büyükleri ile ilgilidir. Küçüklerle alakalı âyette bir şey yoktur."

19. Yasin, 41.

Münzir b. Saîd el-Bellutî ise yukarıdaki iddianın aksine âyetin büyükler ile değil de küçükler ile ilgili olduğunu söylemektedir.

İmam Ebû Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî âyetin anlamını açıklarken *هم* ifadesindeki zamirin soya râci olduğunu, bundan sonraki *ذرياتهم* ifadesindeki zamirin *الذين آمنوا* ya gittiğini, anlamının ise; “büyükleri iman edenlere, küçükleri de büyüklere tâbi kıldık” şeklinde olduğunu söylemektedir.

İbn Atiyye; “bu güzel bir görüş değildir.” demektedir.

İbn Abbas (r.a.) âyette geçen “iman edenler” ifadesini Muhacirler ile Ensar, soy ifadesini ise tabiin şeklinde yorumlamıştır.

İbn Atiyye diyor ki: Bu âyet ile ilgili en tercihe şayan görüş, birinci görüştür; yani büyük-küçük kusurlu evlatlar ebeveynlerine ilhak edilirler. Çünkü âyet bir bütün olarak Yüce Allah’ın cennet ehline ihsanları ile ilgilidir. Yüce Allah’ın ihsanı cümlesinden olarak kötü şahsı, iyi (muhsin) şahsın hatırına korumuştur. Zaten “katarız” ifadesi, katılan şahsın amellerinde bazı eksiklerin bulunduğunu dile getirmektedir.

***

Bu görüşleri toplayan kişi şöyle demektedir: Hâkim, Abdurrazzak’tan o da Süfyan es-Sevrî’den o da Amr b. Mürre’den o da Saîd b. Cübeyr’den, Saîd ise İbn Abbas’tan, Yüce Allah’ın “soylarını kendilerine katarız.” sözü ile ilgili; “Yüce Allah, mü’min şahsın soyunu da amelde ondan düşük iseler, cennette kendi derecesine yükseltir.” dedikten sonra “İnanan, soyları da inançta kendilerine uyan kimselere soylarını da katarız. Onların amellerinden de bir şey eksiltmeyiz. Her kes kazancına bağlıdır.”²⁰ âyetinin tamamını okudu ve kendi sevaplarından hiç bir şey eksiltmeden, evlatlarının babalarına katıldığını söyledi.

Şureyk, Sâlim’den o da Saîd b. Cübeyr’den, aktarmaktadır: “Kişi cennete girer ve annem, babam, evlatlarım ve eşim nerede?” diye sorar. Kendisine “onlar senin amellerin gibi amelde bulunmadıkları için cennete giremediler” denir. Kişi “ben hem kendim hem de onlar için amelde bulundum.” deyince, yakınlarına “haydi siz de cennete giriniz denir” dedikten sonra “...girecekleri Adn cennetleri vardır; babalarının, eşlerinin ve çocuklarının iyi olanları (salih) da oraya girerler.”²¹ âyet-i kerimesini okudu.

Bu görüşleri toplayan kişi şöyle demektedir: Madem ki Allah, sırf imanı sebebiyle bir mü’mine ikramda bulunarak, kusurlarından dolayı onun derecesini hak etmemiş olan evlatlarını da kendisi ile birlikte cennete

20. Tur, 21.

21. Ra’d, 23.

sokuyor. Hz. Peygamber Allah nezdinde daha değerli olduğuna göre, ahirette cehenneme sokarak onun soyunu rüsvay etmek gibi bir tutum içinde de olmaz. Nitekim Yüce Allah, “*Ey Rabbimiz! Sen, ateşe kimi sokarsan, onu şüphesiz rezil etmiş olursun*”²² buyurmaktadır.

Aksine, Allah katında Peygamber (s.a.s.)'in şerefının, derecesinin ve konumunun üstünlüğü, Yüce Allah'ın onun soyunun hatalarını bağışlayıp, günahlarını affetmek ve cehennem azabı görmeksizin cennete sokmak suretiyle Peygamberi sevindirmesini gerektirir.

***

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “*Duvar ise, şehirden iki yetim erkek çocuğa ait idi. Duvarın altında onların bir hazinesi vardı. Babaları da iyi bir kimse (salih) idi. Rabpleri onların ergenlik çağlarına ulaşmasını ve Rabblerinden bir rahmet olarak hazinelerini çıkarmalarını istedi.*”²³ Süfyan b. Mis'ar, Abdulmelik'ten o da Meysere'den, o da Saîd b. Cübeyr'den İbn Abbas'ın âyette geçen “babaları ise iyi bir kimse (salih) idi” ifadesini yorumlarken “çocukların babaları salih olduğu için korunduklarını, çocukların salih olduklarının ise zikredilmediğini” aktarmaktadır.

Hâkim, bu rivâyetin Buhârî ve Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu söylemektedir.²⁴ Yedincisi onların atalarındandı.²⁵

***

Bu satırların yazarı der ki; Yüce Allah'ın iki çocuğu babalarının iyi bir adam (salih) olmasından ötürü koruduğu doğru olduğuna göre, sonradan gelecek olan nesli, bu silsile ne kadar uzarsa uzasin, geçmişlerinden dolayı koruması mümkün olur.

Hadislerde belirtilen Mescidu'l-Haram'ın güvercinlerinin, Resulullah'ın [hicret ederken] saklandığı mağaranın ağzını kapatan iki güvercinin soyundan geldikleri, bu iki güvercinden dolayı Mescidu'l-Haram'da güvercinlerin avlanmasının haram kılınmış olduğu da aynen bu şekildedir. Eğer ebeveynlerinin amellerinden dolayı çocukları korunuyorsa, Muhammed (s.a.s.) buna daha ehil ve daha uygundur, Allah'ın, soyunu korumasına da lâyıktır. Zira o salih kimselerin önderidir. Allah, yaratıklarının sapıklığını onunla gidermiştir. Bu cümleden olarak Allah, Kıyamet gününde cehenneme girmemeleri için Fatıma'nın çocuklarını korumuştur.

22. Ali İmran, 192.

23. Kehf, 82.

24. Bkz. *El-Müstedrek*, Kehf Suresinin tefsiri, II, 369.

25. Burada cümlede bir kopukluk bulunmaktadır. “yedincisi onların atalarındandı” ifadesinin siyakı ve sibakı bulunmamaktadır.

Ebû Davud et-Tayâlisî şu hadisi rivâyet etmektedir: Amr b. Sâbit'den o da Abdullah b. Muhammed b. Akîl'den o da Hamza b. Ebî Saîd el-Hudrî'den o da babasından şunu rivâyet etmektedir: "Resulullah bir hutbesinde size 'ne oluyor da bana akraba olmanın insanlara fayda vermeyeceğini iddia ediyorsunuz? Nefsim elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki bana yakınlığın dünyada da, ahirette de faydası vardır. Ben Kevser Havuzu'nun başında ilkiniz olacağım. Bu iddia sahiplerinden bazıları gelecek ve 'Ey Allah'ın Resülü ben falancanın oğlu falancayım' diyecek, ben de kendilerine 'Evet soy olarak sizi tanıdım. Ancak sizler benden sonra irtidat edip eski hâlinize geri döndünüz' diyecek [onlara sahip çıkmayacağım]."

Aynı şekilde bu hadis Şureyk Abdullah b. Muhammed b. Akîl, Hamza b. Müseyyeb ve Hamza b. Ebî Saîd'den, Ebû Saîd el-Hudrî kanalıyla da rivâyet edilmiştir. Şureyk'e bu hadisin kimler hakkında varid olduğu sorulunca? Ridde ehli ile alakalı olduğunu söylemiştir. Keza aynı rivâyet Kuteybe ve Abdurraman b. Şureyk tarafından da babası Şureyk'ten aktarılmıştır.

***

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: "...girecekleri Adn cennetleri vardır; babalarının, eşlerinin ve çocuklarının iyi olanları (salih) da oraya girerler."²⁶ Ebû Ca'fer et-Taberî diyor ki: "Yüce Allah: Adn Cennetine, [aşağıda] sıfatları zikredilen kimselerin gireceğini söylemektedir; O kimseler Allah'ın ahidine sadık kalanlar, Allah'ın bağlanmalarını istediği şeye bağlananlar, Rablerinden korkanlar, Rablerinin rızasını kazanmak için sabredenler, namaz kılanlar, Allah'ın bu üç âyette yapılmasını emrettiği amelleri gerçekleştirenler ve babalarından, eşlerinden (bunlar hanımlar ve ailesidir) ve çocuklarından salih olanlardır. Bu kişilerin salihlikleri ise; Yüce Allah'a iman etmeleri, onun ve elçisinin emirlerini yerine getirmeleridir" [dedikten sonra] Mücahit'ten aktararak "babalarından salih olanlar" ifadesinin dünyada iken iman eden kimseleri kapsadığını aktarmaktadır.

İmam Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed el-Vahidî, *من ومن صلح* deki *من* kelimesinin merfu olduğunu *و* (ve) bağlacı ile *يدخلونها* cümlesinin öznesi olan çoğul vavına bağlandığını söylemektedir. Bu durumda âyet "babaları, eşleri ve evlatlarından salih olan herkes adn cennetine girecektir" anlamına gelmektedir. Ebû İshak ise mef'ulu maah sayarak mansup olmasının da doğru olabileceğini söylemekte *دخلوا وزيدا* (Zeydle birlikte girdiler) ifadesini buna örnek olarak zikretmektedir.

26. Ra'd, 23.

İbn Abbas, “babalarından salih olanlar” ifadesinin “babaları gibi amel etmeseler de onların iman ettiklerini doğrulayanlar” anlamına geldiğini söylemektedir.

Ebû İshak şöyle demektedir: “Biliniz ki nesiller salih amel dışında birbirlerinin amellerinden etkilenmezler. İbn Abbas’ın ifadesine göre [âyette geçen] صلح doğrulamak, iman etmek, birlemek iken Ebû İshak’a göre ise salih amellerdir.

Doğru olan ise İbn Abbas’ın rivâyet ettiği gibi. Allah, ibadet eden şahsın ailesini de kendisi ile beraber cennete girdiklerini görmekten duyduğu mutluluğu, ona verilecek olan mükafattan kılmıştır. Bu da onların Allah’a itaat eden ve amel işleyen kişiye bir ikram olarak cennete girdiklerine delâlet etmektedir. Müjdelemenin ve va’d etmenin bundan başka bir faydası da yoktur. Zira ameli düzgün olanın cennete gireceği zaten vadedilmiştir.

Kurtubî şöyle demektedir: “ و من صلح من آبائهم ifadesinin gizli bir اولائك ifadesine matuf olması caizdir, bu durumda da anlamı ‘işte onlar varya hem kendileri, hem babaları, hem eşleri ve hem de soylarından salih amel işleyenlere cennet vardır’ şeklinde olur. يدخلون من صلح ifadesinin deki merfu’ zamire matuf olması da caizdir. İkisi arasına mansub zamir yerleştiğinden atıf güzelleşmiş olur. Bu durumda anlamının şu şekilde olması mümkün olur: ‘Cennete kendileri ve babalarından salih olanlar girer, oraya nesep ile girilmez, salih amel ile girilir.’ من kelimesinin gramatik olarak mansub olması da caizdir. Bu durumda anlamı şöyle olur: ‘Cennete iyilik yapmış olan babaları ile beraber girerler.’ Yani babalarının işlemiş oldukları ameller benzeri amellerde bulunurlarsa, Yüce Allah kendilerini babalarına bir mükafat olarak Cennete sokacaktır.”

İbn Abbas şöyle demektedir: “Buradaki صلح ifadesi Allah’a ve Resulüne iman demektir. Eğer iman ile beraber kendilerinin işledikleri diğer amelleri var ise babalarına tâbi olarak değil de kendi amelleri ile cennete gireceklerdir.”

Kuşeyrî şöyle demektedir: “Burada farklı görüşler vardır. İman mutlak surette şarttır. Salih amel şartını koşmak, imanı şart koşmak gibidir. Açık olan şudur ki bu salihlik ameller türündendir. Bunun anlamı şudur; akrabaları ile cennete bir araya gelmeleri ile kendilerine verilen nimet tamamlanmış olacaktır. Her ne kadar cennete her şahıs kendi ameli ile değil de Yüce Allah’ın rahmetiyle giriyorsa da [bu böyledir].

Özet olarak; Allah’ın kendisine iman edip itaat eden, emirlerine karşı gelmekten sakınan mü’min kullar ile birlikte ailelerini ve ibaretlerini tam yapmayan, zaman zaman emirlerine muhalefet eden akrabalarını da yaptıkları ibadetler ile kazandıklarıyla değil, [salih amel işleyenlere] tâbi

kılarak cennete koyması caiz olduğuna göre, Peygamberlerin efendisi, müttakilerin önderi olan Hz. Muhammed'in soyundan, günahkar olanların hatalarının bağışlanıp cennete dâhil edilmeleri daha evla/daha lâyıktır.

***

"Ey Muhammed! deki ben sizden buna karşılık yakınlarla sevgiden başka bir ücret istemem"²⁷ Taberî bu âyetin anlamının şöyle olduğunu söylemektedir: "Yüce Allah elçisi Muhammed'e şöyle demektedir: 'Ey Muhammed! kavminin müşriklerinden seni incitenlere de ki: 'Ey kavmim getirmiş olduğum hakka sizi davet ediyorum olmam, size nasihatlerde bulunmam karşılığında sizden akrabalık sevgisi dışında ne bir karşılık ve ne de bir ücret talep ediyorum.' Müfessirler, yakınlarla sevgi ile neyin kastedilmiş olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Bazı müfessirler bu âyeti 'size yakınlığımdan ötürü beni sevmeniz ve aramızdaki akrabalık bağına güçlendirmeniz' şeklinde anlamışlardır."

Sonra Şa'bî kanalıyla gelen bir rivâyette İbn Abbas şöyle demektedir: "Kureyş boylarından hiç bir boy yoktur ki Resulullah ile aralarında yakınlık olmamış olsun. [Dolayısıyla âyetin anlamı şöyledir] 'De ki [Ey Kureyşliler] aramızda var olan akrabalık bağına güçlendirmeniz dışında sizden hiçbir ücret talep etmiyorum."

Tavus diyor ki; "Ey Muhammed! De ki ben sizden buna karşılık yakınlarla sevgiden başka bir ücret istemem"²⁸ âyeti hakkında Saîd b. Cübeyr'in 'onlar Muhammed'in yakınlarıdır' dediği İbn Abbas'a sorulduğunda şöyle karşılık verdi: 'Ebû Abdullah bu konuda acele etmiştir. Kureyş kabilesi içerisinde hiç bir boy yoktur ki Resulullah'a akraba olmamış olsun. Bu âyet 'aramızda var olan akrabalığı güçlendirmeniz dışında sizden bir ücret talep etmem' şeklinde inmiştir."

İbn Abbas'tan aktarılan bir başka rivâyette ise şöyle denilmektedir: "Resulullah'ın tüm Kureyşle akrabalığı vardır. Kureyş kendisini yalanlayıp, ona tâbi olmayı reddedince Peygamber kendilerine 'Ey kavmim! bana tâbi olmayı reddettiniz, hiç değil ise aramızda var olan akrabalığı koruyunuz. Araplar arasında beni sizden daha çok koruması ve yardım etmesi gereken bir başka kabile yoktur' dedi."

İbn Abbas'tan gelen bir diğer rivâyette de şöyle denilmektedir: "Allah Resülü bununla Kureyş kabilesine: 'Ben sizden mallarınızla ödemeniz gereken bir ücret istemiyorum. Ancak aramızdaki akrabalıktan dolayı bana eziyet etmeyiniz. Sizler benim kavmimsiniz, bana itaat etmek ve bana olumlu cevap vermek size daha çok yakışır' demektedir."

27. Şura, 23.

28. Şura, 23.

İkrime (ra)'den şöyle rivayet edilmiştir: “Peygamber [soy olarak] Kureyş [boylarına aynı mesafede] mevcuttur. Çünkü onunla tüm Kureyş boyları arasında akrabalık bağı bulunmaktadır. Dolayısıyla Peygamber kendilerine: ‘Sizi davet ettiğim için bir ücret talep etmiyorum. Ancak aramızdaki akrabalıktan dolayı beni koruyunuz’ demektedir.”

Ebü Mâlik'ten şöyle rivayet edilmiştir: “Resulullah Haşimoğullarına, annesi Zühreoğullarına, büyük annesi Mahzumoğullarına mensuptu. [Dolayısıyla] onlara ‘benimle olan akrabalığınızı koruyunuz’ demektedir.”

İkrime, âyetin, “Akrabalığımı tanımanız, getirmiş olduğumu kabul etmeniz gerekirken siz ise beni engelliyorsunuz” anlamında olduğunu söylemektedir.

Katade'den şöyle rivâyet edilmiştir: “Yüce Allah, Muhammed'e bu Kur'an'dan dolayı, aralarındaki akrabalık bağına güçlendirmesi dışında, bir ücret istememesini emretmektedir. Peygamberin Kureyş boylarından tümüyle yakınlığı vardı. Dolayısıyla onunla bu boylar arasında akrabalık bağları mevcuttur.”

Mücahit'ten şöyle nakledilmiştir: “[Bu âyet;] ‘bana tâbi olunuz, beni tasdik ediniz ve aramızdaki akrabalık bağlarınızı güçlendiriniz’ anlamındadır.”

Süddî'den şöyle aktratılmıştır: “Kureyş kabilesinden hiçbir boy yoktur ki, Resulullah'ın atalarından biri kendilerinden kız almamış olsun. [Dolayısıyla âyet] ‘De ki aramızdaki akrabalığı güçlendirmeniz dışında sizden hiç bir ücret talep etmemekteyim’ anlamına gelmektedir.”

ed-Dahhak'tan şöyle rivâyet edilmiştir: “*yakınlara sevgiden başka*”²⁹ [âyetindeki yakınlar] Kureyş kabilesidir. Peygamber şöyle demektedir: “Ben sizden biriyim. Düşmanlarıma karşı beni destekleyiniz. [Aramızda var olan] akrabalığı koruyunuz. Size getirmiş olduğum şeye karşılık, aramızda var olan akrabalıktan dolayı beni sevmeniz ve düşmanlarıma karşı beni desteklemeniz yani akrabalık sevgisi dışında bir ücret talep etmiyorum.”

İbn Zeyd'den [Bu âyetin] “akrabalık dolayısıyla sizi sevdiğim gibi siz de beni aynı nedenlerle seviniz ve akrabalığımı kesmeyiniz. Getirmiş bulunduğum şeyler akrabalık bağına kesmenizi gerektirmediği gibi buna karşılık sizden bir ücret de istemiyorum.” anlamında olduğu aktarılmıştır.

Katade'den şöyle rivayet edilmiştir: “Kureyş kabilesinin tamamı ile Peygamber arasında bir akrabalık bağı bulunmaktaydı. [Yüce Allah buna dayanarak] şöyle demektedir: ‘Aramızda var olan akrabalık bağından ötürü beni sevmeniz dışında sizden bir ücret istemiyorum’ de.”

29. Şura, 23.

Ata b. Dinâr ise [bu âyetin “getirmiş bulunduğum şeyden dolayı, beni sevip diğer insanlara karşı korumanız dışında bir ücret talep etmiyorum” anlamında olduğunu söylemektedir.

Diğer müfessirler de diyorlar ki, aksine bu âyetin anlamı şudur: Müminlerden sana tâbi olanlara de ki “onlarla olan yakınlığım sebebiyle akrabalarımı sevmeniz dışında sizden hiç bir ücret talep etmiyorum.”

Sonra Süddî’den o da Ebî Deylem’den şu haberi rivayet etmiştir: “Ali b. Hüseyin’i esir olarak getirip, Şam yolu üzerinde oturttuklarında Şamlılardan bir adam ayağa kalktı ve ‘Sizi öldüren, kökünüzü kazıyan ve fitnenin boynuzunu kıran Allah’a hamd olsun’ dedi. Ali b. Hüseyin kendisine ‘Kur’an okudun mu?’ diye sordu. Şamlı ‘Evet’ dedi. Ali ‘hamimi okun mu?’, Şamlı ‘Kur’an okudum, hamimi değil’ dedi. Ali ‘De ki ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum’³⁰ âyetini okumadın mı? Şamlı ‘Siz onlar mısınız?’ Ali ‘evet’ dedi.”

Miksem, İbn Abbas’tan (Allah kendilerinden razı olsun) şunları aktarmaktadır: “Ensar [sürekli] şunu yaptık, bunu yaptık diyorlar, -övünüyorlardı- İbn Abbas (veya Abbas) kendilerine dedi ki: ‘Biz sizden daha üstünüz.’ Bu tartışma Resulullah’a ulaştınca, Ensarın meclisine geldi ve ‘Ey Ensar topluluğu sizler zelil idiniz, Allah benimle sizi yüceltmedi mi? Sapıklıkta idiniz, Allah benimle sizi doğru yola ulaştırmadı mı?’ dedi. Ensar ‘Evet ya Resulullah’ dediler. Resulullah: ‘Bana icabet etmeyecek misiniz?’ dedi. Ensar ‘Ey Allah’ın Resülü biz bir şey demiyoruz.’ Allah’ın Resülü ‘Yoksa siz, kavmin seni çıkardı biz ise seni barındırmadık mı? Onlar seni yalanladılar biz ise sana iman etmedik mi? Onlar seni alçalttılar biz sana yardım etmedik mi? diyorsunuz.’ Resulullah bunu o kadar tekrar etti ki Ensar, Peygamber’in bineğinin etrafını sardı ve ‘mallarımız ve ellerimizde bulunan her şey Allah ve Resulünüdür.’ dediler. Bu hadiseden sonra “*Ey Muhammed! De ki ben sizden buna karşılık yakınlarla sevgiden başka bir ücret istemem*”³¹ âyeti nazil oldu.”

İbn Aliye, Saîd b. Cübeyr’den “*Ey Muhammed! De ki ben sizden buna karşılık yakınlarla sevgiden başka bir ücret istemem*”³² âyeti hakkında şunları aktarmaktadır: “Bunlar Resulullah’ın yakınlarıdır.”

İbn İshak’tan şöyle rivâyet edilmiştir: “Amr b. Şuayb’a, yüce Allah’ın “*Ey Muhammed! De ki ben sizden buna karşılık yakınlarla sevgiden başka bir ücret istemem*” sözü ile ilgili sordum. Bunların, Allah Resulünün akrabaları olduğunu söyledi.”

30. Şura, 23.

31. Şura, 23.

32. Şura, 23.

Başkaları ise bu âyetin anlamının şöyle olduğunu söylemektedirler: “De ki ey insanlar getirmiş olduğum şeylerden dolayı sizden Allah için birbirinizi sevmeniz, O’na ibadet edip salih ameller ile kendisine yaklaşmanız dışında bir ücret talep etmiyorum.”

Kurze b. Süveyd tarikiyle İbn Ebî Nuceyh’ten o da Mücahit’ten o da İbn Abbas’tan Resulullah (s.a.s)’ın şöyle buyurduğunu aktarmaktadır: “De ki getirmiş bulunduğum açık deliller ve hidâyete karşılık sizden Allah’ı sevmeniz ve ona ibadet ederek kendisine yaklaşmanız dışında bir ücret talep etmemekteyim.”

Hasan’dan şu rivayet aktarılmıştır: “Yakınlığı istemek” Allah’a yakınlığı talep etmektir. Bir başka rivâyete göre ise “Allah’a yakınlaşma ve salih amel işleyerek kendisini sevme dışında” denmiştir. [Yine] başka bir rivâyette bu âyet “Ona ibadet etmek amacıyla gerçekleştirdiğiniz eylemler ile Allah’ı sevmeye dışında” anlamında olduğu söylenmiştir.

Katâde ve Hasan’dan da buna benzer rivâyetler aktarılmıştır. Diğerleri ise bu âyetin anlamının “akrabalık bağlarınızı koparmamanız” şeklinde olduğunu söylemişlerdir.

Abdullah b. Kasım’a bu âyetin anlamı sorulduğunda “Akrabalık bağına koparmamanızı emretmektedir” demektedir.

Taberî, bu konuda doğruya en yakın kanaat ve Yüce Allah’ın bu emrinin zahirine en uygunu “Ey Kureyş topluluğu sizden, size olan yakınlığımdan/ akrabalığımdan dolayı beni sevmeniz, aramızda var olan akrabalık bağlarınızı koparmamanız dışında bir ücret talep etmiyorum” şeklinde olduğunu söyledikten sonra bunun için deliller ileri sürdü.

***

İbn Atiyye şöyle demektedir: “Ulema, ‘Ey Muhammed! De ki ben sizden buna karşılık yakınlarla sevgiden başka bir ücret istemem.’³³ âyetinin anlamı konusunda ihtilaf etmiştir. İbn Abbas ve diğerleri âyetin Mekkî ve İslâm’ın erken döneminde indiği için kafirlerin eziyetlerini hafifletmek ve kötülük yapmaktan vazgeçmelerini sağlamayı hedeflediğini söylemişlerdir. [Bu durumda âyetin anlamı]: ‘Ben sizden Kur’an, din ve Allah’a çağrı hususunda, aramızdaki akrabalıktan dolayı beni sevmeniz ve [yapmakta olduğunuz] işkenceyi kaldırmanız dışında bir ücret istemiyorum’ anlamındadır.”

İbn Abbas, İbn İshak ve Katâde, Kureyş kabilesinin Peygamber ile aralarında akrabalık veya hısımlık bağı bulunmayan hiç bir boyu olmadığını söylemektedirler. Bu durumda âyet merhamet dilemek, eziyeti def etmek,

33. Şura, 23.

onlardan emin olmayı istemek anlamındadır. Bunların tümü seyf âyeti ile neshedilmiştir.

Bu tevile dayalı olarak akrabalık sevgisinin; “yardımlarını istemeğe” matuf olması muhtemeldir. Yani âyet “akrabalıktan dolayı beni sevmeniz ve bana diğerlerinden yakın olmanız dışında sizden ne bir tazminat ne de başka bir şey istiyorum.” anlamındadır.

Mücahit, âyetin “bana tâbi olmak suretiyle akrabalık bağını korumanız” anlamında olduğunu söylemektedir.

Yine İbn Abbas bu âyetin Medenî olması gerektiğini söylemektedir: Nedeni ise Ensarın gençlerinden bir grup Muhacirlere karşı övünmüş, işi Kureyş’ten üstün oldukları hususuna kadar vardırımlardı. Âyetin bu konu hakkında inmiş olup anlamı ise “akrabalıktan dolayı beni gözetmeniz, desteklemeniz ve onların arasında korumanız dışında” [sizden bir ücret talep etmiyorum” şeklindedir].

Ali b. Hüseyin esir edilip Şam’a götürüldüğünde bu âyeti bu anlamda delil olarak kullanmıştır. Bu, [aynı zamanda] Saîd b. Cübeyr ve Amr b. Şuayb’ın da yorumudur. Yine bu tevil ile ilgili İbn Abbas şunları söylemektedir: “*Ey Allah’ın Resulü! sevmemizi emrettiğin yakınların kimlerdir?*” diye sorulunca “*Ali, Fatıma ve iki oğludur*” şeklinde cevap verdi.”

Bunların Abdulmutaliboğulları olduğu da söylenmiştir. İbn Atiyye “bence birbirlerinden yakınlıkları farklı olsa dahi Kureyş’in tamamı Resulullah’ın akrabalarıdır.” demektedir.

Resulullah’ın şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “*Muhammed’in ailesinin sevgisiyle ölen, şehit olarak ölmüştür. Onlara nefret ederek ölen ise cennet kokusunu almayacaktır.*”

Sa’lebî’nin eserinde aktardığına göre İbn Abbas, bu âyetin sebeb-i nüzulu olarak şunları söylemektedir: “Ensar Resulullah (s.a.s.) için aralarında mal toplayıp kendisine gönderdiler. Resulullah toplanmış olan bu malı onlara iade etti. Âyet bu konuda nazil oldu.”

Yine İbn Abbas diyor ki: “Bu âyette geçen *yakınlıktan* kasıt, *itaat* ve *Allah’a yakınlıktır*. Sanki ‘Sizin Allah’a en yakınınız olmam hidâyetinizi istemem ve ona çağırمام dolayısıyla beni desteklemeniz dışında başka bir ücret istemiyorum’ denilmektedir.”

Hasan b. Ebî’l-Hasan, bu âyetin anlamının “ona yakınlaşmak suretiyle Allah’ı sevmeniz dışında başka bir ücret talep etmiyorum” şeklinde olduğunu söylemektedir.

Abdullah b. Kasım, Taberî’nin kitabında bulunan rivâyetinde, âyetin “birbirinizi sevmeniz, akrabalık bağlarınızı güçlendirmeniz dışında” anlamında

olduğunu söylemektedir. Bu rivâyete göre âyet akrabalığı güçlendirmeyi/sıla-ı rahm emretmektedir.

Nakkâş, İbn Abbas'tan o da Mukatil'den o da Kelbî ve Süddî'den aktararak bu âyetin Yüce Allah'ın Sebe suresinde ki "*Ey Muhammed! De ki ben sizden bir ücret istersem, o sizin olsun. Benim ecrim Allah'a aittir. O, her şeye şahittir.*"³⁴ sözü ile nesh edildiğini söylemektedir.

Doğrusu ise, bütün görüşlere göre bu âyet muhkem bir âyettir. Buradaki istisna munkatıdır. Âyetteki illa (ancak), lakin (fakat) anlamındadır. En doğrusunu Allah bilir.

***

Bu görüşleri derleyen şöyle demektedir: "Âyetteki hitab bütün mü'minleri bağlayan genel bir ifadedir. Çünkü Araplar soy olarak Resulullah'ın da kendilerine mensup bulunduğu kavmidir. Resulullah Arap dışındaki diğer milletlere onları sevmelerini belirtmiştir. Arapları sevmek ile ilgili hadisler bulunmaktadır. Kureyş, Resulullah'a bütün Yemenlilerden daha yakındır. Çünkü Kureyş'in tamamı Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'in soyundan gelmektedir. Dolayısıyla her Yemenlinin, Peygamberin kavmi olması ve atası İbrahim'in soyundan gelmelerinden dolayı Kureyşlileri sevmesi gerekir.

***

Kureyş'in de diğer Arap kabilelere üstün tutulduğuna dair rivâyetler/hadisler varid olmuştur. Diğer Kureyş boylarının Resulullah'ın kabilesi ve ailesi olması hasebiyle, Haşimoğullarını sevmeleri vaciptir. Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin ve bunların evlatları Resulullah'a Arapların en yakını idiler. Dolayısıyla onları sevmek daha da vaciptir. Haşimoğullarına ve hatta değil Kureyş'in tümüne Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'e ikramda bulunmak, onları sevmeye yapılan vurgu mucibince şarttır. Faziletlerini belirtmek gerekmektedir. Her bilenin üzerinde bir bilen vardır.

Tûfî şöyle demektedir: "Kurbâ (yakınlık) hususunda ihtilaf edilmiştir. Kimileri bu âyetle her mükellefin kendi akrabasını (kurbâ) sevmesinin tavsiye edildiği ve bu tavsiyenin sıla-i rahm'deki tavsiye gibi olduğunu belirtirken, kimisi ise bunun Resulullah'ın akrabaları olduğunu söylemiştir. Sonra bunun [Resulullah'ın tüm akrabalarını kapsayıp kapsamadığı] hususunda da ihtilaf edilmiştir. Buhârî'nin İbn Abbas'tan yaptığı rivâyette, o bunu Kureyş'in tüm boyları olarak tefsir etmiştir. Diğerleri ise Kurbâ'nın Resulullah'ın yakın akrabaları olduğunu söylemişlerdir ki bunlar ev halkıdır. Yani bununla Ali, Fatıma ve çocuklarını sevmek tavsiye edilmiştir.

34. Sebe, 47.

İşte bu noktada Şia işi daha da ileriye götürmüş ve Sahabenin Allah'ın bu emrine muhalefet ettiklerini, Peygamberin kendilerinden [yakınlarını] sevmelerini istediği halde vefatından sonra Ehl-i Beyt'ine eziyet ederek ona verdikleri ahdi bozduklarını ve bir ücret karşılığında olmaması gerekeni, ücret karşılığı konumuna getirdiklerini iddia etmişlerdir.

Şif olan Kumeyt b. Ziyad el-Esedî bu âyete işaret ederek diyor ki
Sizin hakkınızda ﴿ (Şûrâ) suresinde bir âyet bulduk.

Takiyeci olan da, olmayan da, hepimiz bu âyetten kastın siz olduğunuz şeklinde yorumladık.

Âlimlerin büyük bir kısmı (cumhur) "kurbâ"nın Şüilerin zikrettiği şahıslar olduğunu kabul etmedikleri gibi sahabeden bazı kimselerin Ehl-i Beyt'e eziyet ettiğini veya ahdi bozduklarını da kabul etmemişlerdir.

Hanefî mezhebine mensup olan mutasavvıf Cemaleddin Ebû'l-Mehâsin Muhammed b. İbrahim b. Ahmed el-Mürşidî el-Mekkî bana bildirdi. Kendisine de Zeynuddin Abdurrahman el-Hilâl el-Bağdadî bildirmiş, ona da Timur Leng'in bazı emirleri söylemişler, Timur Leng öldüğü hastalığa yakalandığı günlerin birinde acısı son derece artmış, yüzü kararmış, rengi değişmiş [baygınlık geçirmiştir]. Ayıldığında bu durumu ona anlattıklarında; "Kendisine azap meleklerinin geldiğini, Resulullah (s.a.s.)'ın gelip bu azap meleklerine "ondan uzaklaşınız, o evlatlarınızı sevmekte ve onlara iyi davranmaktadır" deyince meleklerin oradan uzaklaştıklarını söylemiştir."

Bu haberi aynı şekilde Hilâl'dan talebesi Ahmed b. İsmail b. Osman eş-Şehrezûrî el-Kûrânî eş-Şafîî ve Cemaleddin el-Merşedî ile Zeyneddin el-Hilâl da bana aktardılar.

Ben de Şeyh Şerafeddin el-Kûrânî'nin *Dureru'l-Ukûdi'l-Ferîde fi Terâcimi'l - A'yâni'l - Müfide* adlı eserinden [alınmış] biyografisi bulunmaktadır. Muhaddis Ebû'l-Hafs b. Muhammed el-Haşimî bana yazdı, müteaddit defalar da şifahi olarak aktardı. Kendisine eş-Şeyh Şemseddin Muhammed b. Hasan el-Halidî bildirmiş demiş ki "Bazı arkadaşlarımız rüyalarında Peygamberi görmüşler, yanında da Timur Leng oturuyormuş. Arkadaşlarımız "Buraya da mı ulaştın ey [Allah'ın] düşmanı? dediklerinde. Resulullah "geri dur. Çünkü o (Timur Leng) evlatlarını (soyumu sevmektedir)" [demiş, onları engellemiştir]."

***

Yakup b. Yusuf b. Ali b. Muhammed el-Kureşî el-Meknasî bana anlattı: Ona da Ebû Abdullah Muhammed el-Fasî haber vermiş, demiş ki; "Medine eşrafı olan Hüseyinoğullarının Ehl-i Sünnet'e karşı olan taassuplarını ve orada bulunduğum süre zarfında kendileriyle konuşurken açık bidatlarını görünce kendilerine buğz ediyor/onları sevmiyordum. Bir keresinde gündüz

vakti, Mescid-i Nebevî'de Peygamberin kabrinin yanında uyurken Resulullah'ı rüyamda gördüm. Bana 'Ey falanca nasıl oluyor da evlatlarına buğz ettiğini görüyorum?' dedi. Ben de 'Haşa ya Resulullah onlara kin duymuyorum/ onlardan hoşlanmamak ne haddime. Benim hoşuma gitmeyen onların Ehl-i Sünnet'e karşı taassuplarıdır.' dedim. Bana 'bu fikhî bir meseledir. Asi çocuk nesebe ilhak edilmez mi?' diye sordu. 'Evet [edilir] ya Resulullah' dedim. 'İşte bunlar asi çocuktur' buyurdu. Uyandım ve onlara olan buğzum yok oldu. Medine'nin eşrafı olan Hüseyinoğullarından her karşılaştığıma mutlaka ikramda bulunmaya gayret eder hâle geldim ve hamd Allah'adır."

Dureru'l-Ukûd adlı eserde bu haberi rivâyet eden şahsın güvenilir bir adam olduğu belirtilmektedir.

***

Kâdiyu'l-Kudât İzzeddin Abdulaziz b. Abdulaziz b. Abdulmahmûd el-Bekrî el-Bağdadî el-Hanbelî bana bildirdi. Dedi ki "Rüyamda kendimi Mescid-i Nebevî'de gibi gördüm. Peygamberin kutlu kabri açıldı İçinden Resulullah çıktı. Oturdu, üzerinde kefeni vardı. O mübarek eliyle yaklaşıpma işaret etti. Kalktım, kendisine yaklaşıncaya kadar ilerledim. 'Müeyyid'e, Aclân'ı salı vermesini söyle' diye buyurdu. Uyandım. Her zaman yaptığım gibi Sultan Müeyyid'in meclisine gittim. Aclân'ı görmediğime, kendisi ile aramda bir bağın bulunmadığına dair ona en sıkı yeminler ettikten sonra rüyamı aktardım. Meclis dağılsın diye ayağa kalktık. Sonra kalktı, meclisinden çıktık, kaleye gittik. Yeni düzenlediği ok meydanının yanında durdu. Sonra Aclân'ı hapishanesinden çağırttı ve salıverdi."

Kâdi İzzuddin bana bu haberi anlattıktan sonra rüyasından önce Aclân'ı tanımadığı gibi kendisini hiç görmediğine dair yemin etti.

Kendisine dedim ki; bu Aclân; eş-Şerîf İzzeddin Aclân b. Nuayr b. Mansûr b. Cemâz b. Şeyha b. Hâşim b. Kâsım b. Mehnâ b. Huseyn b. Mehnâ b. Davud b. Kasım b. Abdullah b. Tâhir b. Yahya b. el-Hüseyin Ca'fer b. Abdullah b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Talip'tir. Kardeşi Sâbit b. Nuayr'den sonra Medine valiliğine getirildi. Sonra azledildi. Arkasından tekrar valiliğe getirildi. 821 yılı zilhicce ayında Aziz b. Heyâze' b. Hibbet b. Cemâz b. Mansûr yerine atanarak ikinci kez azledildi ve zincire vurularak Medine'den Kahire'ye götürüldü. Cebel kalesinde zindana hapsedildi. Kadı İzzettin rüyasını emir el-Müeyyid'e anlatıncaya kadar burada kaldı. Bu hadiseden sonra Medine valiliğine iade edildi. Sonra oradan Haşrem b. Dufân b. Ca'fer b. Hibbet b. Cemâz yerine atanarak tekrar azledildi. 832 yılı zilhicce ayında onunla Mâni' b. Ali b. Atiyye b. Mansûr b. Cemâz arasındaki savaşta öldürüldü. eş-Şerîf Sirvâh b. Mukbil b. Nihbâr b. Mukbil b. Muhammed b.

Râbih b. İdris b. Hasan b. Ebî Azîz Katâde b. İdris b. Mutâin b. Abdulkerim b. İsa b. Hasan b. Süleyman b. Ali b. Abdullah b. Muhammed b. Musa b. Abdullah b. Musa b. Abdullah b. el-Hasan b. el-Hüseyn b. Ali b. Ebî Talib'in de Ehl-i beyt'ten olduğunda ittifak edilmiştir. 825 senesinde babaları Yenbu'³⁵ Emirî Mukbil tutuklanıp İskenderiye'de hapsedilmiş, yerine de Yeğeni Akîl b. Zübeyr b. Necâr' atanmıştı. Babaları İskenderiye hapishanesinde ölmüş, oğlu Sirvâh ise gözlerine mil çekilmiş, göz bebekleri akmış, kafatası kokmuş ve şişmiş vaziyette kör bir şekilde, Kahire'nin dışında bir süre ikamet ettikten sonra Medine'ye gitmiş, dedesi Mustafa (s.a.s.)'in kabrinin yanında durmuş, kendisine yapılanı şikâyet etmiş, ağlamış ve Yüce Allah'a yalvarmış, sonra geri dönmüştü. Medine'ye geldiği günün gecesinde uyurken rüyasında Hz. Peygamber'i görmüş, peygamber o kutlu elleri ile [Sirvâh'ın] gözlerine dokunmuş uyandıktan sonra, Yüce Allah, gözlerini açmıştır. Bu haber Medine'de yayılmış, bir süre peygamberin yanında ikamet ettikten sonra Kahire'ye geri dönmüştür. Sirvâh'ın gözünün görüyor olduğu bir şekilde geliş haberi Sultan Melik el-Eşref'e ulaşınca, onu tutuklatmış ve gözüne mil çeken görevlilerini çağırarak her ikisine de şiddetli bir şekilde işkence etmiştir. Sonra görevliler Melik el-Eşref'e, tatmin olacağı şekilde, tebeasının milin kızdırıldığına, sonra Sirvâh'ın gözlerine çekilerek onların huzurunda iki gözünün de aktığına tanık olduklarını delilleri ile ortaya koyunca Melik onları öldürmekten vazgeçti. Oysa daha önce görevlilerin Sirvâh'ın gözlerine mil çekmemiş olduklarını sanyordu. Aynı şekilde Medine halkı da Sirvâh'ın göz bebekleri akmış vaziyette Medine'ye geldiğini, yanlarında kaldığını ve kör olan gözlerinin açıldığını, kendilerine gördüğü rüyayı aktardığını bildirdiler. [Bu hadiseden sonra Melik el-Eşref] Sirvâh'ı serbest bırakmıştır. Sirvâh, 833 yılında veba hastalığından garip, şehid ve çökmüş vaziyette vefat edinceye kadar hayatını devam ettirmiştir."

***

er-Reis Şemseddin Muhammed b. Abdullah el-Umerî bana bildirdi ve dedi ki; "Kahire Muhtesibi Kadı Cemaleddin'in Muhammed el-Acemî'nin hizmetinde çalışırken, bir gün [kadı ile beraber] Müezzîn eş-Şerîf Abdurrahman et-Tabâtâba'nın evine gittik. Yanında naibleri ve ona bağlı olanlar vardı. [Huzuruna girmek için] izin istedik. Bizi karşıladı, muhtesibin kendisini ziyarete gelişinden şeref duydu. Muhtesibi içeriye buyur etti, biz de onunla beraber girdik ve konumuza göre yanında oturduk. Kadı

35. Yenbu'; Mekke ile Medine arasında bir yerleşim birimidir. Peygamber tarafından Hz. Ali'ye ikta olarak verilmiştir. Burada Hz. Ali'nin evlatları ikamet etmekteydi. Geniş bilgi için bkz. Yakut, *Mu'cemu'l-Buldan*, I-V. Beyrut ?, V, 449-450.

Cemaleddin, eş-Şerif Abdurrahman'a hakkını helal etmesini söyledi. eş-Şerif, 'hakkımı sana helal mı edeyim, neden?' diye sordu. Kadı: 'Dün kaleye çıkmış, efendimizin (yani Zahir Berkuk) yanına oturmuştun. Ben geldiğimde sen meclisin üst tarafında oturuyordun. Kendi kendime 'bu adam Sultanın huzurunda benden yüksek bir yerde nasıl oturur' dedim. Gece olup kalktık ve uyudum. Rüyamda Resulullah'ı gördüm. Bana dedi ki 'Ey Mahmud! Mecliste oğlumdan daha aşağı bir yerde oturman gururuna mı dokundu?' Bunu söyleyince eş-Şerif Abdurrahman ağladı ve 'Efendim ben kimim ki Resulullah beni ansın' orada bulunanlar da ağladılar ve kendisinden dua istediler. Sonra oradan ayrıldık."

***

Bu risalenin yazarı Ahmed b. Ali el-Makrizî, yukarıdaki hadiseyi araştırmış ve 841 yılı zilkade ayında gerçekleştiğini doğrulamıştır. Hamd yalnız Allah'a, Allah'ın salatı kendisinden sonra nebi olmayan peygamberin üzerine olsun.